

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (ΤΕΙ)
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ : ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ & ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ

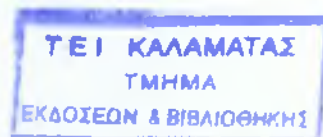
ΤΙΤΛΟΣ: «Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
(2001-2006).ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΛΥΤΕΡΗΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (ΤΕΙ)
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ : ΘΕΚΑ

ΤΙΤΛΟΣ: «Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
(2001-2006).ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΛΥΤΕΡΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	9
1.1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ – ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	10
1.2. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	10
1.3. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	11
1.4. Βιοκαλλιεργητές ενταγμένοι στον Καν.1257/99 στο Νομό Μεσσηνίας	12
1.5. Η βιολογική γεωργία στο Νομό Μεσσηνίας το 2006	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	14
2.1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	14
2.2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	19
2.3. ΣΤΑΔΙΑ ΜΕΤΑΠΗΔΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΣΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ	20
2.4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	22
2.5. ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣΙΜΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	25
2.5.1.ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	32
2.6. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΥΣ	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	35
3.1. ΚΑΝΑΛΙΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ	35
3.1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ	35
3.2. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	36
3.3. ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	37
3.3.1. Καταστήματα υγιεινής διατροφής	37
3.3.2. Ειδικά καταστήματα	38
3.3.3. Πολυκαταστήματα	39
3.3.4. Λαϊκές αγορές	40
3.3.5. Πωλήσεις στο αγρόκτημα	41
3.3.6. Πωλήσεις μέσω παραγγελιών	41
3.4. ΦΟΡΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	42
3.5. ΈΛΕΓΧΟΣ – ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ	43
3.6. ΣΗΜΑΝΣΗ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	44
3.7. ΤΙΜΕΣ ΠΩΛΗΣΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	46
3.8. ΚΟΣΤΟΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	46
3.8.1. ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΚΡΙΒΑ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	47
3.9. ΘΡΕΠΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	48

3.10. Η ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ	50
3.11. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	57
--	----

4.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	59
4.2. ΕΠΪΛΟΓΟΣ	61
4.3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	62

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Βιολογική Γεωργία στη χώρα μας αποτελεί μια δυναμική μορφή άσκησης στον κλάδο της γεωργίας και είναι μία βιώσιμη εναλλακτική λύση για τις περισσότερες παραδοσιακές προσεγγίσεις της γεωργίας .

Σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού Κανονισμού (Ε.Ο.Κ.) 2092/91, παράγονται τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας και κτηνοτροφίας ,τα οποία ελέγχονται σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας και της επεξεργασίας τους, από αρμόδιους εγχώριους και ξένους οργανισμούς πιστοποίησης .

Τα **βιολογικά προϊόντα** προέρχονται από φιλικές για το περιβάλλον καλλιέργειες χωρίς τη χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων. Δεν χρησιμοποιούνται συνθετικές ορμόνες προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερος όγκος, καλύτερο χρώμα και ταχύτερη ωρίμανση, ούτε χημικά συντηρητικά, βελτιωτικά, χρωστικές ουσίες και άλλα πρόσθετα στα προϊόντα τα οποία δέχονται επεξεργασία .

Οι πρακτικές της βιολογικής καλλιέργειας είναι τέτοιες που προστατεύουν το περιβάλλον. Με σεβασμό στους ρυθμούς της φύσης, οι βιοκαλλιεργητές συνδυάζουν την παράδοση με τη σύγχρονη γνώση, καλλιεργούν σε μικρές εκτάσεις χρησιμοποιώντας μόνο φυσικά λιπάσματα και χωρίς φυτοφάρμακα, προστατεύοντας το έδαφος, την ατμόσφαιρα και τα αποθέματα νερού. Επιπλέον, ενισχύουν τη γονιμότητα του εδάφους εναλλάσσοντας τα είδη που καλλιεργούν και επιτρέπουν τη φυσική ωρίμανση των καρπών χωρίς να εντατικοποιούν ή να επιταχύνουν την παραγωγή με τεχνητές μεθόδους.

Σκοπός της πτυχιακής μου μελέτης είναι να κατανοήσει ο αναγνώστης, ότι η **βιολογική παραγωγή** είναι μία φιλική μέθοδος, η οποία προστατεύει τον άνθρωπο και το περιβάλλον και ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια πρέπει να αποφευχθούν. Σε αυτό όμως, καθοριστική λύση πρέπει να δώσει το κράτος, για να μπορέσει ο παραγωγός να αποτρέψει τη συμβατική μέθοδο που χρησιμοποιεί σήμερα και να δεχθεί τη βιολογική μέθοδο.

Ωστόσο, η συνεχής ενημέρωση από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, η ευαισθητοποίηση και οι προτιμήσεις των καταναλωτών είναι ουσιαστικοί παράμετροι, οι οποίοι θα ανοίξουν το δρόμο για την ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής. Αυτό δείχνει πως τα επόμενα χρόνια, ελπίζουμε να ενταχθούν περισσότεροι παραγωγοί για να μπορέσουν να παράγουν και να διαθέσουν στην αγορά περισσότερα τρόφιμα υψηλής διατροφικής αξίας, για την σωστή ανάπτυξη της υγείας μας, καθώς και για την υγεία των παιδιών μας .

Η πτυχιακή εργασία χωρίζεται σε 4 μέρη.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρουμε γενικά στοιχεία για το Νομό Μεσσηνίας καθώς και τους βιοκαλλιεργητές που είναι ενταγμένοι στον Κανονισμό 1257/99.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται σε γενικά στοιχεία της παραγωγής βιολογικών προϊόντων, όπως στις βασικές αρχές και στους στόχους της βιολογικής γεωργίας, στα στάδια μεταπήδησης από τη συμβατική στη βιολογική γεωργία, στον Κανονισμό 2092/91 και 834/07, στη συγκέντρωση της παραγωγής και στις αποδόσεις των καλλιεργούμενων εκτάσεων καθώς και σε στοιχεία που αφορούν τους παραγωγούς.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο εμπόριο και στην πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων και συγκεκριμένα, στην προώθηση, στη διανομή, στους φορείς ελέγχου, στον έλεγχο-επιθεώρηση, στη σήμανση και στη συσκευασία των βιολογικών προϊόντων, στις τιμές πώλησης, στο κόστος και στη θρεπτική αξία των βιολογικών προϊόντων, στην αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών και στη δομή και διάρθρωση του κλάδου των επιχειρήσεων για τα βιολογικά προϊόντα.

Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στα προβλήματα και στις διαγραφόμενες προοπτικές της παραγωγής βιολογικών προϊόντων καθώς και στα συμπεράσματα.

Θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω τον κ. Πετρόπουλο Δημήτριο, ο οποίος δέχθηκε να εισηγηθεί το θέμα της εργασίας μου και με τις υποδείξεις του, κατάφερα να συλλέξω τα απαραίτητα εκείνα στοιχεία, για την παρούσα εργασία, καθώς και τον κ. Παπανικολάου Αριστείδη, Γεωπόνο, της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων Μεσσηνίας, για την πολύτιμη βοήθειά του.

Τελειώνοντας τις σπουδές μου στο Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, θέλω να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές μου, για τις πολύτιμες γνώσεις που μου παρείχαν, που θα με βοηθήσουν στην μετέπειτα επαγγελματική μου σταδιοδρομία, καθώς και ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου και στα αδέρφια μου που με στήριξαν σε όλα αυτά τα χρόνια.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η βιολογική γεωργία ξεκίνησε κατά πολλούς από μια μικρή ριζοσπαστική ομάδα περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων ανθρώπων, αποτελώντας ουσιαστικά μία αντίθεση ενάντια στη συμβατική γεωργία και ειδικότερα στη χρήση χημικά παραγόμενων εισροών.

Σήμερα όμως, η βιολογική γεωργία εκφράζει πολλά περισσότερα από μία απλή κριτική στάση. Αποτελεί μία ευρέως αναγνωρισμένη μέθοδο παραγωγής εκφρασμένη νομοθετικά από την Ε.Ε. και χρησιμοποιείται από πληθώρα παραγωγών περισσότερο ως εργαλείο marketing παρά ως καθεαυτό ιδεολογία. Καθαρά ιδεολόγοι παραγωγοί, λογικά δεν θα καλλιεργούσαν καθόλου συμβατικά και θα αντιδρούσαν στους υπάρχοντες μηχανισμούς εμπορίας ,στοχεύοντας σε ένα αποκεντρωμένο σύστημα διακίνησης και σε μία στενότερη σχέση παραγωγού - καταναλωτή. Βιοκαλλιεργητές όμως ,οι οποίοι λειτουργούν με εμπορικά κριτήρια ,δεν σημαίνει ότι ασπάζονται αυτή τη θέση ,αλλά στοχεύουν κυρίως σε ένα σαφή διαχωρισμό της βιολογικής και συμβατικής γεωργίας, με στόχο καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα. (www.agrotypos.gr).

Η βιολογική γεωργία άρχισε να κάνει την εμφάνισή της στη χώρα μας το 1982, στην επαρχία Αιγιαλείας του Νομού Αχαΐας, προκειμένου να ικανοποιηθεί και να εκδηλώσει μία εταιρεία από την Ολλανδία για παραγωγή βιολογικής κορινθιακής σταφίδας.(www.agrotypos.gr). Επίσης, το 1985 ξεκίνησε η βιολογική γεωργία στο Νομό Μεσσηνίας και παράλληλα άρχισε να επεκτείνεται η βιοκαλλιέργεια σε όλα σχεδόν τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας.(Πολυράκης ,2003).Το 1988 ξεκίνησε η πρώτη οργανωμένη βιοκαλλιέργεια ελιάς στη Μεσσηνιακή Μάνη (Πολυράκης ,2003), Πύργος Λεύκτρου (Ταμπούκου,1995) μέσω της εταιρείας Rapunzel (Σιδηράς,2005) με 8 παραγωγούς σε 100 στρέμματα και με εξαγωγή του παραγόμενου ελαιολάδου σε αγορές της Κεντρικής Ευρώπης (Πολυράκης,2003),όπως τη Γερμανία και την Αυστρία.(Ταμπούκου,1995). Σήμερα, οργανωμένοι βιοκαλλιεργητές της Μάνης με πόλο την εταιρεία Blauel εξάγουν λάδι και στην Αμερική.(Σιδηράς, 2005).

Η βιολογική γεωργία αναγνωρίστηκε επίσημα τη δεκαετία του 1990, με την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91, όπου εγκρίθηκε το 1991 από την Ευρωπαϊκή κοινότητα και εφαρμόστηκε στη χώρα μας και σε άλλες χώρες το 1992, όπου πολλές γεωργικές εκμεταλλεύσεις στην Ε.Ε. αναπροσανατολίστηκαν προς τις μεθόδους της βιολογικής παραγωγής . Η διεθνής αναγνώριση πραγματοποιήθηκε το 1972 από ένα κίνημα που ονομάζεται **I.F.O.A.M** (International Federation of Organic Agriculture Movements) δηλαδή Διεθνής Ομοσπονδία Κινήματων Βιολογικής Γεωργίας . Αυτή αποτελείται από ομάδες παραγωγών από όλο τον κόσμο, οι οποίοι είναι ενταγμένοι στα διάφορα κινήματα βιολογικής γεωργίας, που προβάλλουν δυναμικά την άσκηση της βιολογικής γεωργίας σαν διαφορετική και όχι εναλλακτική απέναντι στη συμβατική γεωργία. (Τζουμάκας ,2008).

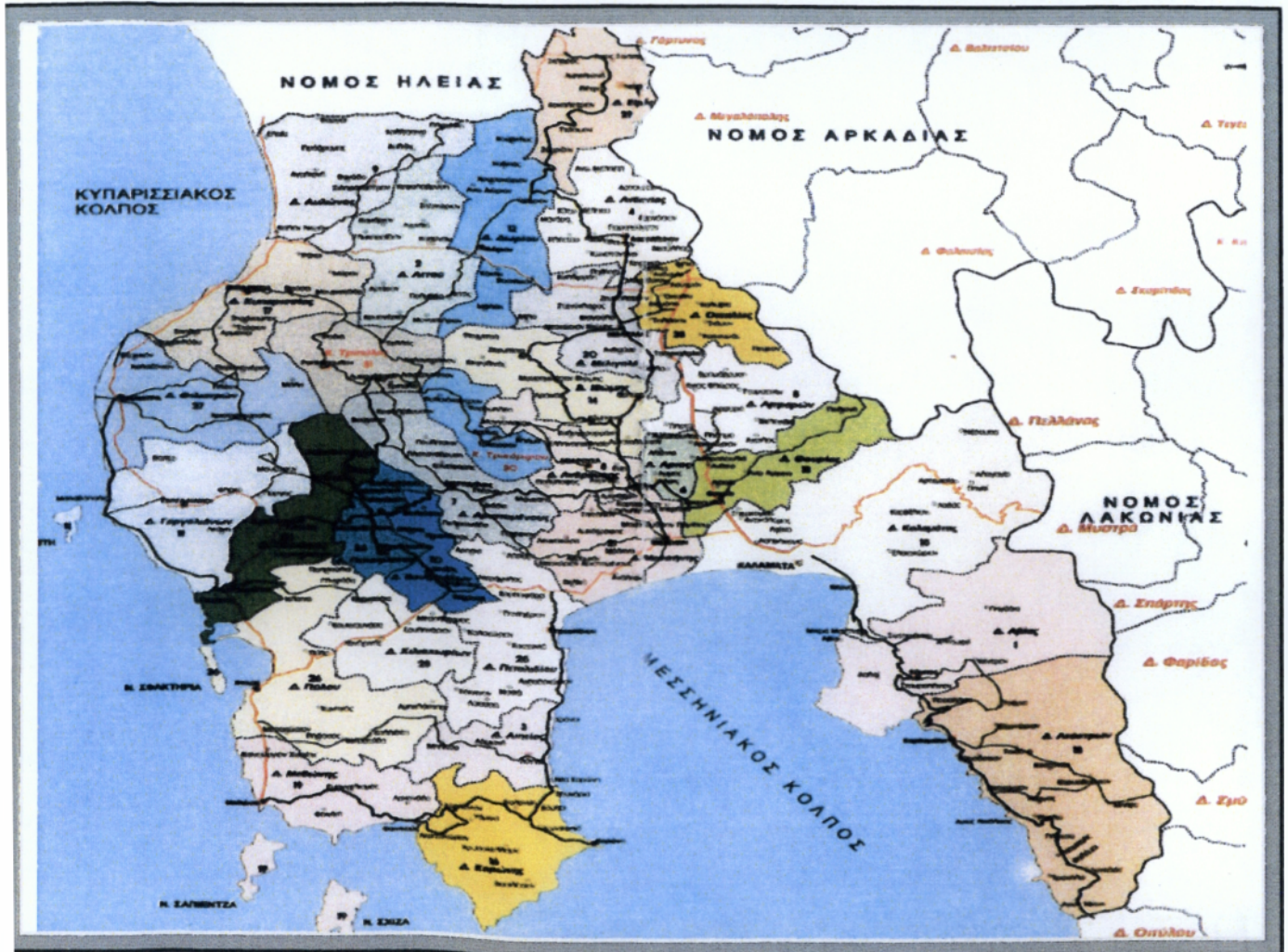
Οι βασικοί σκοποί της I.F.O.A.M. είναι:

- Μεταφορά γνώσης και πληροφόρησης στα μέλη της
- Ενημέρωση του κοινού
- Υποστήριξη και προώθηση της βιολογικής γεωργίας σε διεθνές επίπεδο
- Καθιέρωση προδιαγραφών σε παγκόσμιο επίπεδο για την παραγωγή, επεξεργασία και εμπορία.

Τον Ιούνιο του 1999 η επιτροπή του Codex Alimentarius (Κώδικας Τροφίμων), ενέκρινε τις κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν την παραγωγή, μεταποίηση, σήμανση και εμπορία των τροφίμων που προέρχονται από τη βιολογική παραγωγή. Επίσης το 1999 ο FAO (Διεθνής Οργανισμός Τροφίμων), θέσπισε ένα πρόγραμμα εργασίας που στόχος του ήταν η ανάπτυξη βιολογικής γεωργίας στις αναπτυσσόμενες χώρες . Το 1999 συμπληρώνεται ο Κανονισμός 2092/91 με διατάξεις που αφορούν τη βιολογική κτηνοτροφία (Καν. 1804/99). (www.dionet.gr).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Εικόνα 1. Χάρτης του Νομού Μεσσηνίας (www.messinia.gr)

1.1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ – ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο Νομός Μεσσηνίας βρίσκεται στο Ν.Δ. τμήμα της Πελοποννήσου. Είναι ο τέταρτος σε μέγεθος από τους συνολικά 7 νομούς της. Στο ανατολικό τμήμα της Μεσσηνίας κυριαρχεί η οροσειρά του Ταυγέτου αποτελώντας το φυσικό σύνορο με τη Λακωνία. Το κυριότερο μορφολογικό χαρακτηριστικό του νομού αποτελεί ο Μεσσηνιακός κόλπος.

Το κλίμα του νομού χαρακτηρίζεται ασθενές μεσογειακό (εύκρατο) έως υποτροπικό. Ο χειμώνας είναι ήπιος ενώ το καλοκαίρι εκτεταμένο και θερμό. Η ψυχρή περίοδος διαρκεί από το Νοέμβριο έως τον Απρίλιο και η θερμή από το Μάιο έως τον Οκτώβριο. Το μέσο ετήσιο ύψος των βροχοπτώσεων φτάνει τα 751,2 χιλ./έτος με το μέγιστο ύψος να εμφανίζεται το χειμώνα (332,3 χιλ.). Ο ξηρότερος μήνας είναι ο Ιούλιος, ενώ ο πιο βροχερός είναι ο Νοέμβριος. Όσον αφορά τη θερμοκρασία, κατά τη διάρκεια του μήνα η ελάχιστη παρουσιάζεται τους μήνες Δεκέμβριο και Ιανουάριο με 10 βαθμούς Κελσίου και η μέγιστη τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο με 28 βαθμούς Κελσίου. Οι άριστες κλιματολογικές συνθήκες του νομού επιτρέπουν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, καθώς και άλλων δραστηριοτήτων καθ'όλη τη διάρκεια του έτους. (www.messinia.gr).

1.2. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Μεσσηνία έχει πληθυσμό 176.876 κατοίκους (απογραφή 2001) από τους οποίους οι 92.317 είναι αγροτικός πληθυσμός και το 84.559 είναι αστικός πληθυσμός, από αυτούς το 57.620 συγκεντρώνονται στην πρωτεύουσά του την Καλαμάτα.

Ο νομός συνορεύει βόρεια με το Νομό Ηλείας, ανατολικά με τους Νομούς Αρκαδία και Λακωνία, δυτικά και νότια βρέχεται από το Ιόνιο πέλαγος και τον μεσσηνιακό κόλπο.

Στο Νομό Μεσσηνίας υπάγονται τα νησιά:

Πρώτη
Σφακτηρία
Σαπιέντζα
Σχίζα
Βενετικό

Καθώς επίσης και άλλες μικρότερες νησίδες που βρίσκονται κοντά στις ακτές του.

Ο Νομός της Μεσσηνίας αποτελείται από τις επαρχίες:

Πυλίας
Καλαμών
Μεσσήνης
Τριφυλίας

(www.messinia.gr)

1.3. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Ο Νομός Μεσσηνίας στηρίζει την οικονομία του κατά κύριο λόγο στον πρωτογενή τομέα, όπως άλλωστε η πλειοψηφία των νομών της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Στον πρωτογενή τομέα κυριαρχεί το ελαιόλαδο, οι βρώσιμες ελιές Καλαμών, τα σύκα και η κορινθιακή σταφίδα. Η ποικιλία των γεωργικών προϊόντων συμπληρώνεται από τη μικρή σε ποσότητα κτηνοτροφική παραγωγή (βοδινό κρέας, γάλα, τυρί σφέλα, μέλι), και τα αλιεύματα του Μεσσηνιακού κόλπου.

Στον τομέα της μεταποίησης (δευτερογενής τομέας), ιδιαίτερη θέση κατέχουν οι επιχειρήσεις μεταποίησης-τυποποίησης κυρίως γεωργικών προϊόντων, ενώ δραστηριοποιούνται και επιχειρήσεις επεξεργασίας ξύλου, κατασκευής επίπλου και μεταλλικών προϊόντων. Σημαντικό ρόλο στην οικονομία του νομού είναι και η λειτουργία της Καπνοβιομηχανίας του ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε. (www.messinia.gr).

1.4. Βιοκαλλιεργητές ενταγμένοι στον κανονισμό 1257/99 από το έτος 2001 έως το 2006 στο Νομό Μεσσηνίας

ΕΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΒΙΟΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΩΝ
2001	28
2002	38
2003	50
2004	18
2005	175
2006	146
ΣΥΝΟΛΟ	455

Πηγή: Νομαρχία Μεσσηνίας

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων του Νομού Μεσσηνίας, ο μεγαλύτερος αριθμός βιοκαλλιεργητών σημειώθηκε το έτος 2005, όπου είχαμε 175 παραγωγούς, και αντίστοιχα το έτος 2006 με 146 παραγωγούς και την κύρια επίδραση έπαιξε ο Καν.1257/99 της Ε.Ε., που αφορά τις ενισχύσεις (επιδοτήσεις) των παραγωγών για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων.

1.5. Η βιολογική γεωργία στο Νομό Μεσσηνίας το 2006

ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ	ΕΚΤΑΣΗ (στρ.)	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΕΛΙΑ	5.882,00	92,32 %
ΣΥΚΙΑ	262,40	4,12 %
ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ	21,50	0,34 %
ΟΙΝΑΜΠΕΛΟΙ	103,40	1,62 %
ΣΤΑΦΙΔΑ	68,40	1,07 %
ΑΚΡΟΔΡΥΑ	0,00	0,00 %
ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	33,50	0,53 %
ΣΥΝΟΛΟ(ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ)	6.371,20	100,00 %

Πηγή: Νομαρχία Μεσσηνίας

Στη συγκεκριμένη πηγή, η οποία είναι από τη Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων του Νομού Μεσσηνίας, βλέπουμε τα καλλιεργούμενα προϊόντα, τα οποία έχουν ενταχθεί στη βιολογική γεωργία το έτος 2006. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό σημείωσε η καλλιέργεια της ελιάς με 92,32%, σε σχέση με τα 3 πιο βασικά καλλιεργούμενα είδη, όπως είναι η συκιά (4,12%), το αμπέλι (1,62%) και η σταφίδα (1,07%).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

2.1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Βιολογική γεωργία ή βιοκαλλιέργεια είναι όροι, που περιγράφουν ένα τρόπο γεωργικής παραγωγής που δεν χρησιμοποιεί χημικά λιπάσματα και φυτοφάρμακα. Στη βιολογική γεωργία ακολουθούμε ένα τρόπο παραγωγής, που μοιάζει με τον τρόπο της φύσης. Η φύση δεν σπαταλάει. Όλα χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και βγαίνουν σαν προϊόντα και απομεινάρια από την διεργασία της παραγωγής και της χρήσης των προϊόντων, επιστρέφονται. Όλα ανακυκλώνονται. Δεν χρησιμοποιούνται υλικά, που δεν υπάρχουν στη φύση, γιατί η φύση δεν έχει μάθει να τα διαχειρίζεται χωρίς να βλάπτουν τον κύκλο της, ούτε υπάρχουν σκουπίδια στη φύση, που δεν μπορούν να γίνουν χώμα μετά από κάποια διεργασία.(Τάσης, 1996).

Ο άνθρωπος άλλαξε σημαντικούς παράγοντες στον κύκλο της φύσης, με την παραγωγή του σε χωράφια ή κήπους (π.χ. μονόχρονες καλλιέργειες, μόνο μια καλλιέργεια σε μια μεγάλη έκταση, συνεχής ταραχή του εδάφους). Η φύση από μόνη της φτάνει σχεδόν παντού σε κάποια μορφή πολύχρονης βλάστησης. Για να μείνουν τα εδάφη γόνιμα κάτω από μια παραγωγή σε χωράφια ή κήπους, πρέπει να λάβει κανείς αρκετά μέτρα για να στηρίξει την ζωή και μαζί μ'αυτό την γονιμότητα του εδάφους. Χωρίς αυτά τα μέτρα, το έδαφος γρήγορα χάνει την γονιμότητά του και πεθαίνει.(Τάσης, 1996).

Υπάρχουν λοιπόν δύο βασικές αρχές στην βιοκαλλιέργεια:

1. Κλειστοί κύκλοι
2. Στήριξη της ζωής του εδάφους.

Η στήριξη της φύσης του εδάφους βασίζεται στην μίμηση της φύσης στα εξής: εδαφοκατεργασία, εδαφοκάλυψη, αμειψισπορά, συγκαλλιέργεια, λίπανση, φυτοπροστασία και κομποστοποίηση (κομπόστ).

1. Με την εδαφοκατεργασία ή εδαφοκαλλιέργεια θέλουμε να βοηθήσουμε το έδαφος να ανοίξει πάλι (γιατί το πατήσαμε με τις καλλιεργητικές φροντίδες μας), να χωνεύσει οργανική ουσία, και να φτάσει σε δομή ψιχούλου.(Τάσης ,1996).

Η ζωή του εδάφους βρίσκεται εκεί που υπάρχει αέρας και οργανική ουσία, δηλαδή στα ανώτερα 5-20 εκατοστά. Στην βιοκαλλιέργεια προσπαθούμε όσο πιο δυνατόν, να μην ταράξουμε αυτή τη ζωή. Γι'αυτό ακολουθούμε το εξής μήνυμα: «Βαθιά χαλάρωση, ρηχό ανακάτεμα». Από εκεί και πέρα υπάρχουν πολλοί διάφοροι τρόποι εδαφοκαλλιέργειας, που έχουν να κάνουν πιο πολύ με ό,τι πιστεύει κάποιος ή με το ό,τι βρήκε εμπειρικά. Για το σκάψιμο και για το άροτρο στο χωράφι ισχύει: Αυτά χάνουν το ζωντανό στρώμα του εδάφους κάτω στη γη και φέρνουν το νεκρό στρώμα επάνω. Για να ξαναγίνει η ζωή που ήτανε πριν θέλει πολύ χρόνο. Αυτό αποφεύγουμε στη βιολογική καλλιέργεια. Αν όμως υπάρχουν συγκεκριμένα προβλήματα (π.χ. αλλαγή από τη συμβατική στη βιολογική καλλιέργεια,πολύ αγριάδα),χρησιμοποιείται το άροτρο ή το σκάψιμο και στη βιοκαλλιέργεια. Όταν ακολουθούμε όλα τα άλλα μέτρα(λίπανση με οργανική ουσία, εδαφοκάλυψη, χλωρή λίπανση), δεν υπάρχει ανάγκη να καλλιεργήσουμε συχνά, γιατί το έδαφος ανοίγει και δομείται από μόνο του.(Τάσης ,1996).

Επομένως, η αντιμετώπιση με μηχανικά μέσα (κοπή ή κατεργασία) σταματάει την ανάπτυξη των ριζανίων της συγκεκριμένης καλλιεργητικής περιόδου και προμηθεύει με φυτική μάζα το έδαφος, εμπλουτίζοντάς το μακροχρόνια με οργανική ουσία και βελτιώνοντας τη δομή του.(Παπανικολάου,2007).

2. Στη φύση το έδαφος είναι συνέχεια καλυμμένο. Η κάλυψη ή αλλιώς εδαφοκάλυψη, δίνει σκιά στο έδαφος, το προστατεύει από την ξηρασία και την διάβρωση, πνίγει τα ριζάνια και βοηθάει να κρατάει το έδαφος τη δομή (τις ψιχούλες του). Στη βιοκαλλιέργεια βάζουμε άχυρο, παλιά φύλλα, κομμένα χόρτα ή γκαζόν, πριονίδια, μικρά ξυλάκια ή μισοχωμένο κομπόστ, σε περίπτωση ανάγκης και από (μαύρο) πλαστικό.(Τάσης ,1996).

Η εδαφοκάλυψη με οργανική ουσία οδηγεί στην επιφανειακή κομποστοποίηση. Στην επιφάνεια του εδάφους η οργανική ουσία σιγά-σιγά αποικοδομείται. Σε σύγκριση με την κομποστοποίηση στο σωρό, η επιφανειακή κομποστοποίηση γίνεται πιο αργά . Συγχρόνως χάνονται ενέργεια (θερμοκρασία) και θρεπτικά στοιχεία στον αέρα.(Τάσης ,1996).

Η χλωρή λίπανση είναι ένας άλλος τρόπος εδαφοκάλυψης .

Σπέρνουμε φυτά για να βελτιωθεί το έδαφος και χωρίς να πάρουμε παραγωγή. Αυτά τα φυτά, όταν έχουν μεγαλώσει, κόβονται ή ανακατεύονται ρηχά με το ανώτερο στρώμα του εδάφους. Σαν φυτά και σαν ωμή οργανική ουσία καλύπτουν το έδαφος. Στην ανάπτυξή τους κρατάνε νερό, θρεπτικά στοιχεία μέσα τους και το έδαφος πορώδες και σε μεγαλύτερα βάθη. Γι'αυτό σπέρνουμε πάντα φυτά μετά από την βαθιά χαλάρωση του εδάφους.(Τάσης ,1996).

Για χλωρή λίπανση μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ψυχανθή (μπιζέλι,κίτρινο τριφύλλι, βίκος, ρεβίθια, κλπ.),ηλιόσπορο, αγριοκράμβη, ραφανίδι, σινάπι και άλλα, τα οποία έχουν την ικανότητα να δεσμεύουν το ατμοσφαιρικό άζωτο, το οποίο στη συνέχεια παρέχουν στο έδαφος.(Τάσης ,1996).

3. Η αλλαγή των καλλιεργειών (αμειψισπορά) όπως και η συγκαλλιέργεια, μοιάζει με τη φύση που τρέφει μία ποικιλία φυτών σε έναν τόπο. Ένα ποικιλοειδές σύστημα είναι σταθερό και ανθεκτικό.(Τάσης,1996).

Σε μία πολύχρονη αμειψισπορά τα φυτά είναι πιο υγιεινά και δεν υπάρχουν ασθένειες, ούτε παράσιτα σε μεγάλους αριθμούς στο έδαφος . Τα θρεπτικά στοιχεία εξαντλούνται πιο ισορροπημένα . Τα ζιζάνια δεν πολλαπλασιάζονται καλά και δεν υπάρχουν ζιζάνια ,που παρουσιάζουν ιδιαίτερο πρόβλημα. Η αμειψισπορά έχει μεγαλύτερη σημασία στα χωράφια και στο μπαζέ, όμως πρέπει να ακολουθήσουμε μερικούς κανόνες. Συνήθως, βάζουμε την πρώτη χρονιά φυτά, που έχουν μεγάλη απαίτηση σε θρεπτικές ουσίες, τη δεύτερη χρονιά φυτά με μέτρια απαίτηση, την τρίτη χρονιά φυτά με μικρή απαίτηση και την τέταρτη χρονιά φυτά για χλωρή λίπανση. Η αμειψισπορά στο χωράφι συμπεριλαμβάνει συνήθως 7-9 χρόνια με διαφορετικές καλλιέργειες. Σε κάθε αμειψισπορά υπάρχουν ψυχανθή, στην αρχή στέκεται μία πολύχρονη (2-3 χρόνια) καλλιέργεια για ζωοτροφή και συστηματικά υπάρχουν φυτά για χλωρή λίπανση . Το έδαφος πρέπει να είναι πάντα καλυμμένο. Αλλάζουν χειμωνιάτικες και καλοκαιρινές καλλιέργειες με φύλλωμα και δημητριακά, καλλιέργειες με μεγάλες και μικρές απαιτήσεις σε θρεπτικά στοιχεία και χούμους, καλλιέργειες με βαθύ και με ρηχό ριζικό σύστημα, καλλιέργειες που καταναλώνουν άζωτο και καλλιέργειες που παίρνουν άζωτο από τον αέρα (ψυχανθή).(Τάσης,1996).

4. Στην συγκαλλιέργεια διάφορα φυτά φυτεύονται δίπλα δίπλα, όπως στη φύση. Έτσι τα θρεπτικά στοιχεία εξαντλούνται πιο ισορροπημένα. Τα παράσιτα και οι αρρώστιες δεν μπορούν να πολλαπλασιασθούν εύκολα. Υπάρχουν αλληλοεπιδράσεις μεταξύ των φυτών (αλληλοπάθεια) που ευνοούν την ανάπτυξή τους και που τους προστατεύουν από αρρώστιες και έντομα. Συνήθως αφήνουμε και μερικά ζιζάνια που δεν ενοχλούν. Καλά σχεδιασμένη συγκαλλιέργεια μπορεί να κρατήσει το έδαφος σχεδόν πάντα καλυμμένο. Άλλα φυτά είναι μεγάλα για συγκομιδή, αλλά μόλις φύτρωσαν και χρειάζονται την σκιά των μεγάλων. Όταν μεγαλώνουν, τα μεγάλα έχουν φύγει και τα νέα παίρνουν τη θέση τους.(Τάσης,1996).

Συνήθως, αλλάζουμε την καλλιέργεια σειρά με σειρά. Προσέχουμε τις αλληλοεπιδράσεις των λαχανικών, που το ένα είδος στο άλλο μπορεί να έχει ευνοϊκές ή ενοχλητικές επιδράσεις και την φυτοπροστασία. Στην άκρη βάζουμε λουλούδια και αρωματικά φυτά. Αφήνουμε και ζιζάνια, τα κόβουμε και κρατάμε το έδαφος καλυμμένο με οργανική ουσία, όπου δεν υπάρχει σκιά.(Τάσης,1996).

Η συγκαλλιέργεια έχει μεγαλύτερη σημασία στον κήπο. Στο χωράφι εφαρμόζεται μόνο σε λαχανικά και στη συγκαλλιέργεια ενός μίγματος με διάφορα είδη για ζωοτροφή, ενός μείγματος ειδών ή μιας ψηλής καλλιέργειας (π.χ. καλαμπόκι) με μια χαμηλή καλλιέργεια (π.χ. φασόλια) από κάτω.(Τάσης,1996).

5. Η καλύτερη λίπανση είναι η τροφή για τους μικροοργανισμούς του εδάφους. Για να ακολουθήσουμε τον κανόνα της ανακύκλωσης, πρέπει να επιστρέψουμε αυτό, που παίρνουμε από το χωράφι ή από τον κήπο. Ιδανική είναι μία ανακύκλωση μέσα από ζώα π.χ.αγελάδες που τρέφονται με φυτά από το χωράφι, δίνουν την κοπριά τους για λίπανση.(Τάσης,1996).

Καλά είναι, να κάνουμε μία φορά μια εδαφοανάλυση, για να ξέρουμε, αν υπάρχουν βασικές ελλείψεις σε συγκεκριμένα θρεπτικά στοιχεία. Αυτά τα προσθέτουμε σε δυσκολοδιαλυτή μορφή (π.χ. πετρώματα, απόβλητα σφαγείων αποξηραμένα και τριμμένα) να μην ξεπλένονται και να μπαίνουν αργά στον κύκλο της επεξεργασίας,να μην εμποδίζουν την ισορροπία.(Τάσης,1996).

Στον κήπο δεν μετράει τόσο πολύ το κόστος παραγωγής. Πολλοί σκέπτονται ότι είναι πιο βολικό να πάρουμε έτοιμο λίπασμα. Εκτός από την υψηλή τιμή συχνά δεν είναι γνωστό, τι θα πάρουμε, γιατί στην σακούλα δεν το γράφει.(Τάσης,1996).

Μια μικρή έρευνα της αγοράς δείχνει, ότι τα περισσότερα εμπορευμένα λιπάσματα, που πωλούνται για τον κήπο, περιέχουν χημικά λιπάσματα ή φυτοφάρμακα για απολύμανση. Συχνά δεν αναφέρουν την προέλευση των υλικών που περιέχουν. Η τύρφη παίρνει μεγάλο ποσοστό σε πολλά λιπάσματα. Η τύρφη όμως είναι, σαν μερικά χημικά λιπάσματα, εξαντλήσιμη πρώτη ύλη. Πολλοί βιότοποι, που υπάρχουν σε παλιά έλη (από όπου βγαίνει η τύρφη), καταστρέφονται με την εκμετάλλευση της τύρφης. Εκτός απ'αυτό η τύρφη πολύ γρήγορα χάνει την δομή και την αξία της κάτω από τις συνθήκες που υπάρχουν στο κανονικό χώμα. Μετά από λίγο καιρό θα έχει εξαφανισθεί.(Τάσης,1996).

Γι'αυτό η χρήση της τύρφης καταργείται στην βιολογική καλλιέργεια. Αυτό, που μπορούμε να πάρουμε είναι χώμα από γεωσκωληκοτροφεία. Να προσέξουμε όμως και εκεί, τι γράφει απ'έξω για απολύμανση, πρόσθεση θρεπτικών στοιχείων κλπ..(Τάσης,1996).

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε όλα αυτά για λίπασμα, που μπαίνουν και στο κομπόστ (π.χ. κοπριές ζώων, τσόφλια αυγών, όλα τα μέρη του φυτού, πριονίδια, σκόνες πετρωμάτων, υπολείμματα από εργοστάσια επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων, αν δεν περιέχουν χημικά). Πρέπει να είναι όμως σε μια μορφή που μας επιτρέπει την καλλιέργεια (μικροκομμένα, τριμμένο ή χωνεμένο υλικό).(Τάσης,1996).

Στον κήπο προτιμάμε το κομπόστ για την μεγάλη θρεπτική και εξυγιαντική αξία του. Στο χωράφι είναι δύσκολο να βρούμε τόσες ποσότητες από κομπόστ. Συνήθως στο χωράφι χωνεύει και πιο ωμή οργανική ουσία, γιατί οι καλλιέργειες του αγρού δεν είναι τόσο απαιτητικές, όπως αυτές στον κήπο. (Τάσης,1996).

Στο χωράφι μπορούμε να πάρουμε μεγάλες ποσότητες μιας οργανικής ύλης (καλύτερα μετά από την κομποστοποίησή της), όπως κοπριά, φύλλα, γκαζόν, απομεινάρια συσκευασίας λαχανικών και φρούτων κλπ.. Συχνά υπάρχουν σκουπίδια από εργοστάσια, που πετιούνται ή δίνονται σε χαμηλές τιμές (πριονίδι, σκόνη πετρωμάτων, στάχτη ξύλου, τσίπουρα). Άλλα είδη πωλούνται σαν λίπασμα ή ζωοτροφή (καθάρισμα δημητριακών, πυρήνας από ελαιοτριβεία, άχυρο από μανιτοκαλλιέργεια).(Τάσης,1996).

Ένας τρόπος λίπανσης είναι η χλωρή λίπανση. Μπορούμε να στηρίξουμε τη ζωή του εδάφους και με δυναμωτικά και καταλυτικά παρασκευάσματα γι' αυτόν το στόχο, όπως τσάγια ή εκχυλίσματα από βότανα (π.χ. τσουκνίδα) ή κοπριά.(Τάσης,1996).

6. Φυτοπροστασία.

Κάθε αρρώστια και προσβολή του φυτού από παράσιτο είναι ένας δείκτης, ότι κάναμε κάποιο λάθος στην φροντίδα του φυτού ή (τις περισσότερες φορές) του εδάφους. Η καλύτερη καταπολέμηση είναι η καλή φροντίδα, δηλαδή η πρόληψη. Πολλοί βιοκαλλιεργητές διαπιστώνουν, ότι μετά από μερικά χρόνια η προσβολή από έντομα και αρρώστιες μειώνεται σημαντικά. Όταν όμως εμφανίζονται αρρώστιες ή έντομα, έχουμε μέτρα στο χέρι μας, που μας δίνει η φύση. Εδώ θα μιλήσουμε για μέτρα, που παντού είναι διαθέσιμα και φθηνά.(Τάσης,1996).

Υπάρχουν και έτοιμα παρασκευάσματα, συχνά εισαγόμενα ή υλικά από το φαρμακείο, που δεν είναι πάντα διαθέσιμα ή και ακριβά.(Τάσης,1996).

Για την αποτροπή σκουληκιών και μελίγκρας. Συγκαλλιέργεια παραγωγικών φυτών με αρωματικά (κατηφές, τσιντόνια, ναστούριο).(Τάσης,1996).

Μυρμήγκια – Μελίγκρες - μύκητες. Το κρεμμύδι και σκόρδο, άνηθος, δυόσμος (δεν αφήνει τους αρουραίους να πλησιάσουν). Η λεβάντα, το θυμάρι, το δεντρολίβανο, ο δυόσμος, η μέντα, η ρίγανη, το χαμομήλι, η βαλεριάνα, ο βασιλικός, το μελισσόχορτο και το πικροράδικο.(Τάσης,1996).

Χρήσιμη η τσουκνίδα (*Urtica urens* και *Urtica dioica*). (1:10 φρέσκια τσουκνίδα: νερό σε ένα πλαστικό δοχείο για 18-24 ώρες) όχι παραπάνω και ραντίζουμε. Επαναλαμβάνουμε 3-5 φορές (μια φορά την εβδομάδα) καταπολεμούμε τις μελίγκρες. Το ίδιο εκχύλισμα μετά από 10-14 ημέρες χρησιμοποιείται σαν λίπασμα ή δυναμωτικό (προσοχή: πρέπει να αποθηκευτεί μακριά από το σπίτι γιατί μυρίζει άσχημα). Ραντίζεται σε τριπλάσια έως πενταπλάσια αραιώση με νερό(Τάσης,1996).

Για μυκητιάσεις χρησιμοποιείται το πολυκόμπι του αγρού (*Equisetum arvense*) που το βρίσκουμε σε υγρά χωράφια ή κοντά σε ρέματα. Φτιάχνουμε ένα εκχύλισμα: 1:5 (φρέσκο φυτό:νερό),το αφήνουμε να τραβήξει μισή ώρα και ραντίζουμε σε 2-4πλάσια αραιώση.(Τάσης,1996).

Προσβολές εντόμων, σκουληκία ή μελίγκρες (τσάι από λεβάντα, δεντρολίβανο, θυμάρι, δυόσμος, μέντα) το αφήνουμε 2-3 λεπτά να βράσει, να μην φύγει η μυρωδιά στον αέρα. (Τάσης,1996).

Για μυκητιάσεις, σκόρδο - κρεμμύδι (κρύο εκχύλισμα από κομμάτια σκόρδου ή κρεμμυδιού), καθώς και φύλλα καρότων δρουν αντί της μύγας του κρεμμυδιού. Φύλλα ντοματιάς για κάμπιες. (Τάσης,1996).

Για σαλιγκάρια, στάχτη από ξύλο – πριονίδι και κόκκινο πιπέρι γύρω από τα φυτά (πρέπει να είναι στεγνό το χώμα).Αφήνουμε και «καταφύγια» στον μπαζέ (πέτρες, υγρά πανιά) που κρύβονται τα σαλιγκάρια την ημέρα και από που μπορούμε να τα μαζέψουμε. Φτιάχνουμε παγιδές από κυπελλάκια γιαουρτιού, που τα χώνουμε στο χώμα και τα γεμίζουμε με μούρα. (Τάσης,1996).

Για τη λευκή μύγα που συχνά εμφανίζεται στο θερμοκήπιο, μπορούμε να κρεμάσουμε κίτρινα χαρτόνια με κόλλα ή πλαστικά δοχεία με νερό και λίγο υγρό

απορρυπαντικό. Το κίτρινο χρώμα ελκύει τις μύγες που κολλάνε ή πνίγονται. (Τάσης,1996).

7. Κομπόστ.

Κομπόστ είναι ωμή οργανική ουσία που έχει επαφή με το έδαφος, γίνεται χούμος ή πολύτιμο «χώμα» (φυλλόχωμα). Το κομπόστ είναι σχεδόν σκέτος χούμος, περιέχει πολύ άνθρακα και πολλά θρεπτικά στοιχεία.(Τάσης,1996).

Επίσης, το κομπόστ είναι το σταθεροποιημένο οργανικό υλικό, που παράγεται από την ελεγχόμενη αερόβια αποικοδόμηση διαφόρων φυτικών ή ζωικών υπολειμμάτων, με τη βοήθεια μικροοργανισμών. Χαρακτηριστικό του είναι ότι έχει σκούρο χρώμα, είναι ομοιογενές και μυρίζει σαν χώμα μετά τη βροχή. (Παπανικολάου,2007).

Πλεονεκτήματα της κομποστοποίησης είναι:

- Λιπαντική αξία ανεβαίνει συγκριτικά με την ωμή οργανική ουσία.
- Χρησιμοποιούνται «άχρηστα» σκουπίδια και γίνονται λίπασμα.
- Παράσιτα και σπόροι από ζιζάνια και άλλα ανεπιθύμητα σκοτώνονται στην επεξεργασία της οργανικής ουσίας. (Τάσης,1996).

2.2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Η όλη φιλοσοφία της βιολογικής γεωργίας εντοπίζεται πάνω σε ορισμένους βασικούς στόχους τους οποίους έχουν καθοριστεί από την Διεθνή Ομοσπονδία Κινημάτων Βιολογικής Γεωργίας (I.F.O.A.M.),το έτος 1994. Οι στόχοι αυτοί συνοψίζονται στα παρακάτω:

- Η διατήρηση και η βελτίωση της γονιμότητας των εδαφών μέσα από φυσικές διεργασίες.
- Η αποκατάσταση και η διατήρηση της βιολογικής ισορροπίας μέσα στο οικοσύστημα της γεωργικής εκμετάλλευσης και όχι η ανεξέλεγκτη εκτροπή του προς την μεγιστοποίηση της παραγωγής.
- Η αποτροπή της μόλυνσης του περιβάλλοντος από την άσκηση των γεωργικών τεχνικών.
- Η παραγωγή σε επαρκείς ποσότητες γεωργικών προϊόντων υψηλής βιολογικής αξίας.
- Η εφαρμογή καλλιεργητικών τεχνικών στις οποίες χρησιμοποιούνται τοπικοί πόροι (όσον αφορά τις εισροές σε λίπανση) μέσα από την ανακύκλωση της οργανικής ουσίας (κλειστό οικοσύστημα).
- Η χρήση ανανεώσιμων μορφών ενέργειας και η ελάττωση της χρήσης ορυκτών καυσίμων στις εισροές σε ενέργεια στις βιολογικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

- Η διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσα στα γεωργικά οικοσυστήματα(προστασία άγριων φυτών και ζώων).

- Οι συνθήκες διαβίωσης των αγροτικών ζώων να ανταποκρίνονται στις φυσικές τους ανάγκες (π.χ. ζώα να μπορούν να βόσκουν για την πρόσληψη της τροφής τους και όχι να ζουν σε συνθήκες αυστηρού ενσταβλισμού).

- Η οικονομική πρόσοδος από τις βιολογικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις να είναι τέτοια που να ικανοποιεί τον βιοκαλλιεργητή. (Τζουμάκας,2008).

Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων ο βιοκαλλιεργητής θα πρέπει να μην χρησιμοποιεί όλα εκείνα τα γεωργικά εφόδια και τεχνικές καλλιέργειας (ή εκτροφής ζώων) που έρχονται σε αντίθεση με τις προηγούμενες βασικές αρχές (π.χ. ανόργανα λιπάσματα, οργανικά συνθετικά βιοκτόνα, ορμονικά σκευάσματα για τεχνητή καρπόδεση, συνθήκες αυστηρού ενσταβλισμού ή εγκλωβισμού των αγροτικών ζώων και πουλερικών, διατροφή με ζωικά άλευρα κ.α.),αλλά και γενικότερα η γεωργική εκμετάλλευση θα πρέπει να σέβεται την φυσική ισορροπία του αγροσυστήματος μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται ο παραγωγός. (Τζουμάκας,2008).

2.3. ΣΤΑΔΙΑ ΜΕΤΑΠΗΔΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΣΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Τα βιολογικά προϊόντα χάρη στην αυξημένη ζήτηση που έχουν εκ μέρους των καταναλωτών, απολαμβάνουν γενικά υψηλότερες τιμές από τα αντίστοιχα προϊόντα που παράγονται με συμβατικό τρόπο. Για την αποτροπή σύγχυσης των συμβατικών με τα βιολογικά προϊόντα και την αποφυγή πιθανής εκμετάλλευσης του όρου «βιολογικό», τα προϊόντα που παράγονται με βιολογικό τρόπο πρέπει να ελέγχονται και να επισημαίνονται, για να είναι δυνατή η διάκρισή τους από τους καταναλωτές. (Τζουμάκας,2008).

Στην χώρα μας αρμόδιος φορέας για την πιστοποίηση και έλεγχο των βιολογικών προϊόντων είναι το Γραφείο Βιολογικών Προϊόντων του Υπ. Γεωργίας και το έργο αυτό, δηλαδή τον έλεγχο και την πιστοποίηση των γεωργικών προϊόντων, τα οποία διατίθενται τόσο στην εγχώρια αγορά αλλά και στις αγορές του εξωτερικού σαν βιολογικά, το επιτελούν οχτώ οργανισμοί οι οποίοι λειτουργούν ως εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Η έγκριση λειτουργίας τους βασίζεται στα πλαίσια του κανονισμού 2092/91 της Ε.Ε. και εκτός από τον έλεγχο και την πιστοποίηση των βιολογικά παραγόμενων προϊόντων ασκούν συμβουλευτικό ρόλο προς τους παραγωγούς ,οι οποίοι εντάσσονται μέσα στα προγράμματα βιολογικής γεωργίας .

Εκτός από τα παραπάνω οι οργανισμοί αυτοί σκοπό έχουν την ενημέρωση, ενθάρρυνση και προώθηση των βιοκαλλιεργειών στην χώρα μας . (Τζουμάκας,2008).

Η τυπική διαδικασία που ακολουθείται από ένα παραγωγό για την μετάβαση από την συμβατική καλλιέργεια σε βιολογική είναι η εξής:

- Ο παραγωγός έρχεται πρώτα σε επαφή με την Διεύθυνση Αγροτικής Αν/ξης & Τροφίμων του νομούτου και υποβάλλει αίτηση στην οποία αναφέρει τα στοιχεία του και την επιθυμία του να μεταβάλει την καλλιέργειά του από συμβατική σε βιολογική. Επίσης, αναφέρει το είδος της εκμετάλλευσης που έχει, την τοποθεσία που βρίσκεται

και την έκταση που καταλαμβάνει. Παράλληλα, επιλέγει ένα από τους παραπάνω οργανισμούς τον οποίο και δηλώνει στην αίτησή του.

- Ακολούθως, ο παραγωγός έρχεται σε επαφή με τον οργανισμό πιστοποίησης και ελέγχου τον οποίο επέλεξε και υπογράφεται ιδιωτικό συμβόλαιο μεταξύ παραγωγού και οργανισμού, στο οποίο αναφέρονται οι υποχρεώσεις του συμβαλλόμενου, η διάρκεια του συμβολαίου, οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του οργανισμού απέναντι στον συμβαλλόμενο και η διαδικασία επιβολής κυρώσεων στην περίπτωση που ο συμβαλλόμενος παραγωγός παραβιάσει τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας για την βιολογική γεωργία ή τους όρους του συμβολαίου.
- Στη συνέχεια, επισκέπτεται το κτήμα ελεγκτής γεωπόνος του οργανισμού, ο οποίος εξακριβώνει τις προϋποθέσεις του συγκεκριμένου παραγωγού για την ένταξη του στα προγράμματα βιολογικής καλλιέργειας. Συμπληρώνεται επίσης, ένα ερωτηματολόγιο στο οποίο καταγράφονται όλες οι επεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί κατά τα τελευταία χρόνια στην εκμετάλλευση και γίνεται καταγραφή του είδους των αγροχημικών που χρησιμοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή, καθώς και η ιδιαιτερότητα της περιοχής (λ.χ. το μικροκλίμα της περιοχής, το οποίο ευνοεί ή όχι την ανάπτυξη εχθρών και ασθενειών στην καλλιέργεια).
- Ο ελεγκτής συντάσσει έκθεση αξιολόγησης και την καταθέτει στην τεχνική επιτροπή του οργανισμού. Τα μέλη της επιτροπής αυτής δεν ανήκουν στον οργανισμό, αλλά συνεργάζονται μ' αυτόν και είναι Πανεπιστημιακοί, ερευνητές ή βιοκαλλιεργητές .
- Η τεχνική επιτροπή αξιολογεί και γνωστοποιεί στο Δ. Σ. του οργανισμού την θετική ή αρνητική κρίση της .
- Αν η εισήγηση είναι θετική, ο οργανισμός δίνει στον παραγωγό ένα πιστοποιητικό που του παρέχει το δικαίωμα χρήσης του βιολογικού σήματος. Παράλληλα, ο παραγωγός συμπληρώνει ένα έντυπο γνωστοποίησης της νέας του δραστηριότητας το οποίο το υποβάλλει στο Υπ. Αγροτικής Αν/ξης & Τροφίμων (Γραφείο Βιολογικών Προϊόντων) και κοινοποιείται και στην Δ/ση Αγροτικής Αν/ξης & Τροφίμων του Νομού του. (Τζουμάκας,2008).

Κατά τα δύο πρώτα χρόνια, ο παραγωγός βρίσκεται κάτω από καθεστώς ελέγχου και υποβάλλεται σε τακτικούς ή αιφνιδιαστικούς ελέγχους από τον αρμόδιο οργανισμό. Μετά από 12 μήνες παίρνει το πρώτο μεταβατικό σήμα και ακολουθούν τα 2 και 3 μεταβατικά σήματα μέχρι τελικά να αποκτήσει το πλήρες βιολογικό σήμα. Στις δένδροκομικές καλλιέργειες η απόκτηση του πλήρους βιολογικού σήματος γίνεται μετά από 3 χρόνια, ενώ στις ετήσιες καλλιέργειες μετά από 2 χρόνια. (Τζουμάκας,2008).

Από την στιγμή που κάποιος παραγωγός ξεκινήσει την παραπάνω διαδικασία απαγορεύεται να παράγει ταυτόχρονα προϊόντα συμβατικής γεωργίας της ίδιας ποικιλίας και είδους με τα προϊόντα που παράγει με βιολογικό τρόπο. Κάθε χρόνο, πριν από την καλλιεργητική περίοδο, γνωστοποιεί στον οργανισμό ελέγχου το πρόγραμμα παραγωγής ανά αγροτεμάχιο, ενώ ο οργανισμός είναι υποχρεωμένος να κάνει πλήρη έλεγχο της μονάδας και να καταγράφει τους χώρους αποθήκευσης, μηχανήματα, εφόδια κλπ.. Επίσης, ο παραγωγός είναι υποχρεωμένος να τηρεί λογιστικά βιβλία στα οποία καταγράφονται πάσης φύσεως εισροές και εκροές κατά την διαδικασία παραγωγής. (Τζουμάκας,2008).

Κατά τους ελέγχους που διενεργούνται τουλάχιστον μια φορά τον χρόνο στην διάρκεια της καλλιέργειας, ελέγχονται όλες οι δραστηριότητες της εκμετάλλευσης, τα λογιστικά της βιβλία, λαμβάνονται δείγματα εδάφους, φυτών, σπόρων, κόπρου, προϊόντων κλπ., και παρέχονται παράλληλα και συμβουλές προς τον βιοκαλλιεργητή για την αντιμετώπιση πιθανών προβλημάτων της εκμετάλλευσης και του βιολογικού τρόπου παραγωγής. (Τζουμάκας,2008).

Η μετατροπή μιας γεωργικής εκμετάλλευσης από συμβατικό τρόπο παραγωγής σε βιολογικό, μπορεί να γίνει είτε άμεσα είτε βαθμιαία, λαμβάνοντας υπόψη την δομή της εκμετάλλευσης και την κύρια παραγωγή της, με τους ακόλουθους τρόπους:

- Άμεση εφαρμογή σε όλες τις συνιστώσες της εκμετάλλευσης των κανονισμών παραγωγής της βιολογικής γεωργίας.
- Τμηματική μετατροπή, όπου σε ορισμένες δραστηριότητες της εκμετάλλευσης γίνεται πλήρης εφαρμογή των κανονισμών της βιολογικής παραγωγής, ενώ οι υπόλοιπες ακολουθούν σταδιακά. Έτσι, η συνολική έκταση της εκμετάλλευσης η οποία εντάσσεται στο πρόγραμμα της βιολογικής καλλιέργειας αυξάνεται προοδευτικά.
- Βαθμιαία εφαρμογή των κανόνων της βιολογικής γεωργίας σε όλες τις συνιστώσες της εκμετάλλευσης, με σταδιακή μείωση των συμβατικών εισροών σε όλο το αγρόκτημα.

Η τελευταία προσέγγιση της μετατροπής από την συμβατική στην βιολογική καλλιέργεια επιτρέπεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις, όπου οι δύο πρώτες προσεγγίσεις είναι δύσκολο να εφαρμοστούν. (Τζουμάκας,2008).

2.4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

• Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 2092/91

Ο Κανονισμός αυτός προέκυψε από την πίεση, που για χρόνια άσκησαν οι βιοκαλλιεργητές και οι οργανώσεις τους, για αναγνώριση και κατοχύρωση του βιολογικού τρόπου καλλιέργειας και του όρου βιολογικό. (Παπανικολάου,2007).

Ο συγκεκριμένος κανονισμός ψηφίστηκε τον Ιούνιο του 1991 από το Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας της τότε Ε.Ο.Κ. (σήμερα Ε.Ε.) και αφορούσε « περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής», ο οποίος τέθηκε σταδιακά σε εφαρμογή στα διάφορα κράτη-μέλη και συμπληρώθηκε πολλές φορές με διάφορες τροποποιήσεις. (Παπανικολάου,2007 & Ηλιόπουλος,2006).

Επίσης, καθορίζει ενιαίους κανόνες για τους επιχειρηματίες στις διάφορες χώρες της Κοινότητας και παρέχει στους καταναλωτές την εγγύηση για τον τρόπο και τις αρχές παραγωγής (στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις) που διέπουν τη βιολογική γεωργία, καθώς και τις μεθόδους μεταποίησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων. (Πολυράκης,2003).

Στόχος του κανονισμού είναι :

- A) Η εγκαθίδρυση όρων δίκαιου ανταγωνισμού μεταξύ των παραγωγών βιολογικών προϊόντων
- B) Η διασφάλιση της ελεύθερης διακίνησης των βιολογικών προϊόντων και
- Γ) Η βελτίωση των προϊόντων στην προτίμηση των καταναλωτών.

Στην Ελλάδα ο κανονισμός εφαρμόζεται από το 1993, με τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης και από τότε υπήρξε μια αξιόλογη ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα.(Πολυράκης,2003).

• Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 834/07

Ο Κανονισμός αυτός ψηφίστηκε τον Ιούνιο του 2007 από το Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δημοσιεύτηκε επίσημα από την εφημερίδα της Ε.Ε. τον Σεπτέμβριο του 2008, ο οποίος και αντικαθιστά τον μέχρι σήμερα ισχύοντα Κανονισμό (ΕΟΚ) 2092/91. Με άλλα λόγια, από την 1^η Ιανουαρίου 2009 έπαψε να ισχύει το παλιό θεσμικό πλαίσιο που καθοριζόταν από τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2092/91 και η βιολογική παραγωγή, η επισήμανση και η πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων γίνονται εφαρμόζοντας τις διατάξεις του Κανονισμού (Ε.Κ.) 834/07. (www.kathimerini.gr).

Σε γενικές γραμμές, το νέο θεσμικό πλαίσιο είναι σαφέστερο(όσο μπορεί να είναι ένας Κοινοτικός Κανονισμός) από το μέχρι σήμερα ισχύον.

Τα κυριότερα σημεία του που θα πρέπει να γνωρίζει το καταναλωτικό κοινό, είναι :

1) Ο Κοινοτικός λογότυπος (το ενιαίο ευρωπαϊκό σήμα για τα βιολογικά προϊόντα) γίνεται υποχρεωτικός μόνο στα προπαρασκευασμένα τρόφιμα. Όταν αυτός χρησιμοποιείται από τους πιστοποιημένους επιχειρηματίες των χωρών της Ε.Ε., θα πρέπει να ενημερώνεται ο καταναλωτής για την προέλευση των γεωργικών πρώτων υλών. Δηλαδή, όταν ένας επιχειρηματίας εισάγει βιολογικό σιτάρι από μια τρίτη χώρα, δεν μπορεί στο αλεύρι που θα διακινήσει στην ελληνική αγορά να βάλει το ευρωπαϊκό σήμα, χωρίς να αναφέρει τη χώρα προέλευσης του σταριού.

2) Η επισήμανση ενός μεταποιημένου προϊόντος ως βιολογικού θα πρέπει να γίνεται μόνο και εφόσον το ποσοστό των συστατικών του είναι τουλάχιστον 95% (κατά βάρος) βιολογικό.

3) Εξακολουθούν να επιτρέπονται στην παρασκευή των βιολογικών αλλαντικών, σε μικρότερες ποσότητες όμως απ'ό,τι στα συμβατικά, κάποια «ύποπτα» συντηρητικά (καθ' όλα νόμιμα για τα συμβατικά τρόφιμα), όπως το νιτρώδες νάτριο και το νιτρικό

κάλιο. Υπάρχει βέβαια η πρόβλεψη ότι η χρήση τους θα επανεξεταστεί πριν από το 2010.

4) Δεν επιτρέπει την παραγωγή βιολογικών προϊόντων με υδροπονική καλλιέργεια, (δηλαδή όχι στο έδαφος αλλά σε διάλυμα νερού με θρεπτικά συστατικά).

5) Ο νέος Κανονισμός δεν προβλέπει σε αυτή την πρώτη έκδοσή του ειδικούς κανόνες για τη βιολογική παραγωγή προϊόντων υδατοκαλλιέργειας (ψάρια, οστρακοειδή, κ.λ.π.), φυκιών αλλά και άλλων ειδών ζώων, εκτός των πουλερικών, των ιπποειδών, των βοειδών και των αιγοπροβάτων, που ήδη υπήρχε πρόβλεψη στο προηγούμενο θεσμικό πλαίσιο. Δίνει όμως, τη δυνατότητα στα κράτη-μέλη (μέχρι να καταρτιστούν σε κοινοτικό επίπεδο ειδικοί κανόνες παραγωγής), να εφαρμόσουν για την πιστοποίηση των παραπάνω προϊόντων εθνικά ή αναγνωρισμένα ιδιωτικά πρότυπα. Στη χώρα μας μέχρι τώρα, το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και ο ΟΠΕΓΕΠ, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει μέχρι σήμερα στις άλλες χώρες της Ε.Ε., δεν επιτρέπει την εφαρμογή ιδιωτικών προτύπων παραγωγής, αλλά ούτε και οι ίδιοι δεν έχουν συντάξει κάποια εθνικά πρότυπα, ώστε να καλύψουν τα κενά της νομοθεσίας που διέπει τη βιολογική γεωργία.

6) Η χειρότερη όμως αλλαγή στο νέο θεσμικό πλαίσιο αφορά τους ΓΤΟ (Γενετικούς Τροποποιημένους Οργανισμούς).

Με τη διάταξη ότι τα υφιστάμενα κατώφλια επισήμανσης αντιπροσωπεύουν τα ανώτατα όρια, σχετιζόμενα αποκλειστικά με την τυχαία και αναπόφευκτη παρουσία ΓΤΟ, ουσιαστικά ανοίγει την πόρτα της βιολογικής γεωργίας στους ΓΤΟ. Με αυτή την αλλαγή, επιτρέπει την παρουσία τους στα βιολογικά τρόφιμα, εφόσον προέρχεται από «τυχαία και αναπόφευκτη επιμόλυνση» και εφόσον το ποσοστό τους ανά συστατικό (στην Ε.Ε. επιτρέπεται η κυκλοφορία μόνο γενετικώς τροποποιημένης σόγιας και καλαμποκιού) δεν υπερβαίνει τα κατώφλια της υποχρεωτικής επισήμανσης των συμβατικών τροφίμων, που είναι το 0,9%. Δίνει δηλαδή τη δυνατότητα, όπως νομίμως μπορεί να κυκλοφορεί ένα συμβατικό πολύσπορο αλεύρι με 0,9% γενετικώς τροποποιημένη σόγια και 0,9% γενετικώς τροποποιημένο καλαμπόκι χωρίς καμία επισήμανση, να κυκλοφορεί και ένα πιστοποιημένο βιολογικό με τα ίδια ποσοστά ΓΤΟ, χωρίς να φέρει και αυτό καμία επισήμανση. (www.kathimerini.gr).

Επομένως, το νέο νομοθετικό πλαίσιο επιδιώκει την αποτελεσματικότερη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, τη διασφάλιση του θεμιτού ανταγωνισμού, καθώς και την προστασία των καταναλωτών. Στοχεύει επίσης, στη δημιουργία ενός συστήματος αειφόρου διαχείρισης στη γεωργία και αναμένεται να οδηγήσει στην παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας, με διεργασίες που προστατεύουν το περιβάλλον και την υγεία των καταναλωτών. (<http://ec.europa.eu/agriculture/organic>).

2.5. ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣΙΜΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ

Τα βιολογικά προϊόντα κερδίζουν συνεχώς έδαφος σε όλο τον κόσμο και αποτελούν την προτίμηση κάθε συνειδητοποιημένου καταναλωτή που επιθυμεί την υγιεινή διατροφή και την προστασία του περιβάλλοντος. Σύμφωνα με έρευνες, και συγκεκριμένα το 2006, σε όλο τον κόσμο καλλιεργήθηκαν βιολογικά 170.000.000 στρέμματα, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό στην κατανάλωση βιολογικών προϊόντων κατείχε η Ευρώπη με 46%. Αξίζει να σημειωθεί ότι ορισμένες χώρες, όπως η Δανία, στόχο έχουν μέσα στα επόμενα χρόνια να μετατρέψουν το σύνολο των καλλιεργήσιμων εδαφών τους από συμβατικά σε βιολογικά. Σε ανοδική τροχιά βρίσκεται και στην Ελλάδα η αγορά των βιολογικών προϊόντων. Οι βιολογικές καλλιέργειες έχουν αυξηθεί αισθητά, ενώ μεγαλύτερη είναι και η καταναλωτική ζήτηση. (www.biofarm.gr)

Επίσης, καλλιεργήθηκαν στην χώρα μας, σύμφωνα με το Υπουργείο Γεωργίας το έτος 2002, μόλις 292.557 στρεμ. ή το 0,9% της συνολικής έκτασης (στην Ιταλία καλλιεργήθηκαν 11,5 εκατ. στρεμ.), το 2004 το ποσοστό της συνολικής έκτασης ανήλθε στο 1,6% , ενώ το 2005 και το 2006 αυξήθηκε στο 3,1%. Να σημειωθεί ότι η κατανάλωση των βιολογικών προϊόντων στην Ελλάδα το 2006 κάλυπτε μόλις το 0,4% του συνόλου, σε σχέση με το 2-5% της μέσης κατανάλωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. (www.bioagros.gr, www.tovima.gr και ICAP A.E., Βιολογικές Καλλιέργειες & Βιολογικά Προϊόντα, 2007).

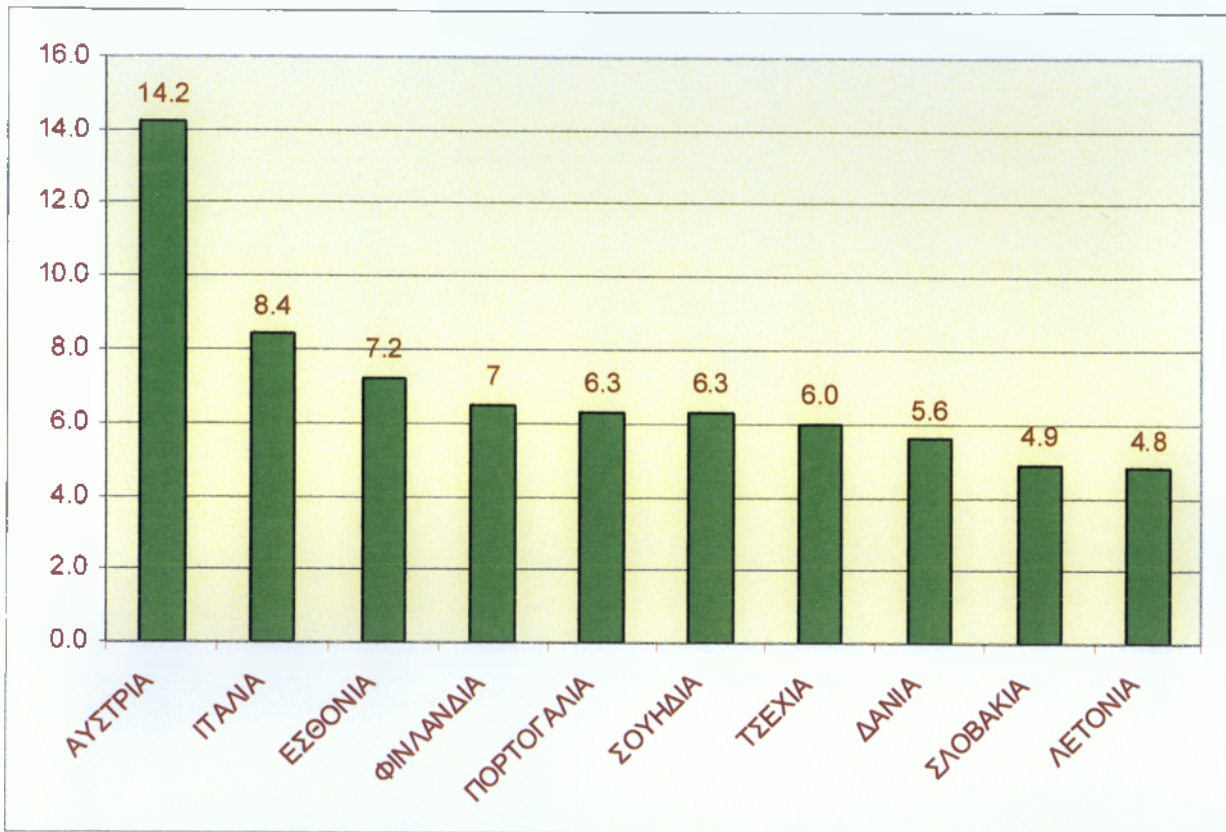
Παρ'όλα αυτά, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στατιστικά στοιχεία της βιολογικής γεωργίας στις χώρες της Ευρώπης το έτος 2006, η εξέλιξη των ελεγχόμενων εκτάσεων από το 1993 έως το 2006, καθώς και η κατανομή των εκτάσεων ανά καλλιέργεια τα έτη 2001 και 2006. (www.dionet.gr).

Βιολογική γεωργία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2006

Πίνακας 1. Εμφάνιση στοιχείων ανά ποσοστό επί της συνολικής γεωργικής έκτασης

Α/Α	ΧΩΡΑ	% ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ	ΕΚΤΑΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ (στρ.)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ
1	ΑΥΣΤΡΙΑ	14,2	3.609.720	20.310
2	ΙΤΑΛΙΑ	8,4	10.671.020	44.733
3	ΕΣΘΟΝΙΑ	7,2	598.620	1.013
4	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	7,0	1.475.870	4.296
5	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	6,3	2.334.580	1.577
6	ΣΟΥΗΔΙΑ	6,3	2.000.100	2.951
7	ΤΣΕΧΙΑ	6,0	2.549.820	829
8	ΔΑΝΙΑ	5,6	1.456.360	2.892
9	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	4,9	921.910	196
10	ΛΕΤΟΝΙΑ	4,8	1.186.120	2.873
11	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	4,8	234.990	1.718
12	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	4,7	8.074.060	17.020
13	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	3,9	6.198.520	4.285
14	ΙΣΠΑΝΙΑ	3,2	8.075.690	15.693
15	ΕΛΛΑΔΑ	3,1	2.882.550	14.614
16	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	2,9	1.235.690	1.553
17	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	2,5	694.300	1.811
18	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	2,5	487.650	1.377
19	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	2,5	32.430	72
20	ΓΑΛΛΙΑ	2,0	5.608.380	11.402
21	ΒΕΛΓΙΟ	1,6	229.960	693
22	ΚΥΠΡΟΣ	1,1	16.980	305
23	ΠΟΛΩΝΙΑ	1,0	1.677.400	7.183
24	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0,8	352.660	978
25	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0,6	879.160	2.920
26	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0,3	143.200	351
27	ΜΑΛΤΑ	0,1	140	6
	ΣΥΝΟΛΟ		63.627.880	163.651

ΓΡΑΦΗΜΑ: ΟΙ 10 ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ

Πηγή: www.dionet.gr

Πίνακας 2. Εξέλιξη των Ελεγχόμενων Εκτάσεων (1993-2006)

ΕΤΟΣ	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ (ΣΤΡ.)	ΑΥΞΗΣΗ %	ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ(ΣΤΡ.)	ΑΥΞΗΣΗ %	ΑΥΤΟΦΥΗ ΦΥΤΑ
1993	5.905				
1994	13.430	127%			
1995	23.540	75%			
1996	37.670	60%			
1997	59.278	57%			
1998	88.823	50%			
1999	103.791	18%	11.926		
2000	122.089	14%	30.000	152%	
2001	149.643	23%	563.994	1.780%	
2002	158.511	6%	1.049.581	86%	
2003	166.725	5%	1.265.179	23%	27.095
2004	215.997	30%	1.230.563		27.393
2005	414.733	93%			2.394
2006	609.183	47%			10.964

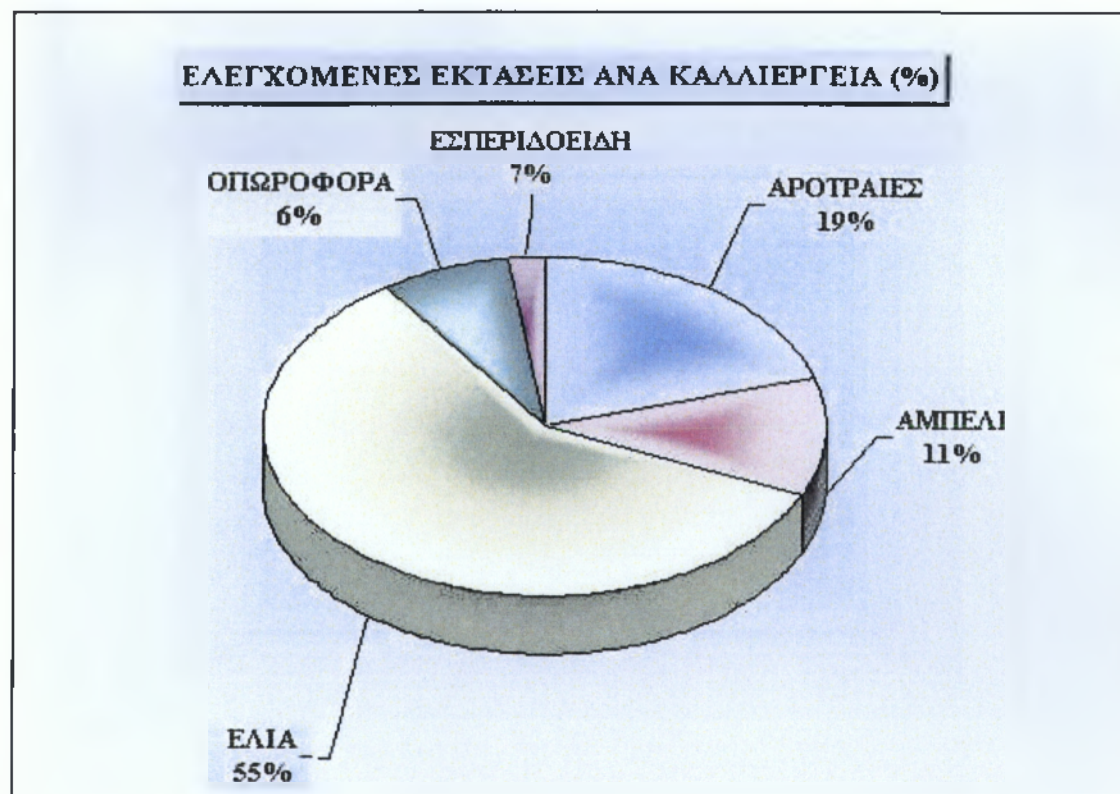
Πηγή: www.dionet.gr

Η μεγαλύτερη αύξηση των εκτάσεων της βιολογικής γεωργίας παρατηρείται για τα έτη 1994 έως και 1996 και την κύρια επίδραση έπαιξε ο κανονισμός 2078/92 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αφορά τις επιδοτήσεις για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων. Από το 1999 αρχίζουν να εμφανίζονται και οι εκτάσεις των βοσκοτόπων, καθώς ξεκίνησε και η βιολογική κτηνοτροφία στη χώρα μας.

Πίνακας 3. Κατανομή εκτάσεων ανά καλλιέργεια το έτος 2001

Α/Α	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΚΤΑΣΗ (στρ./ στάδιο)			ΣΥΝΟΛΟ (στρ.)	ΠΟΣΟΣΤΟ %
		Β.Π.	Μ.Σ.	Κ.Ε.		
1	Αροτραίες	7.510	6.742	14.531	28.783	19,23%
2	Αμπέλι	8.618	5.150	2.175	15.943	10,65%
3	Ελιά	48.702	22.230	11.694	82.626	55,22%
4	Εσπεριδοειδή	6.702	2.828	1.058	10.588	7,08%
5	Κηπευτικά	1.330	1.001	933	3.266	2,18%
6	Οπωροφόρα	3.043	2.649	2.743	8.435	5,64%
	ΑΘΡΟΙΣΜΑ	72.863	37.951	30.393	149.643	100,00%

Πηγή: www.dionet.gr

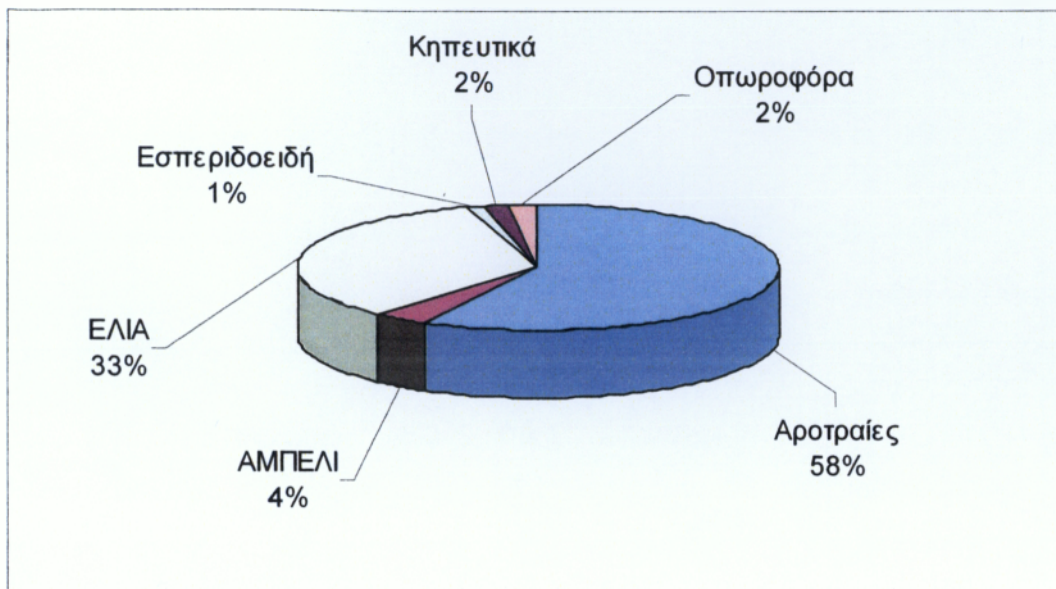
Πηγή: www.dionet.gr

Στο σχεδιάγραμμα αυτό βλέπουμε τα καλλιεργούμενα προϊόντα τα οποία έχουν ενταχθεί στη βιολογική γεωργία. Παρατηρούμε ότι η καλλιέργεια της ελιάς αγγίζει το 55% του συνόλου της βιολογικής καλλιέργειας, σε σχέση με τα άλλα καλλιεργούμενα είδη, όπως οι αροτραίες (19%), το αμπέλι (11%), τα εσπεριδοειδή (7%), τα οπωροφόρα (6%) και τα κηπευτικά (2%).

Πίνακας 4. Κατανομή εκτάσεων ανά καλλιέργεια το έτος 2006

Α/Α	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙ ΕΣ	ΕΚΤΑΣΗ (στρ./στάδιο)			ΣΥΝΟΛΟ (στρ.)	ΠΟΣΟΣΤΟ %
		Β.Π.	Μ.Σ.	Κ.Ε		
1	Αροτραίες	44.573	149.638	164.310	359.348	58%
2	Αμπέλι	12.898	7.128	4.715	24.742	4%
3	Ελιά	64.024	73.524	69.377	206.781	33%
4	Εσπεριδοειδή	5.779	1.149	929	7.843	1%
5	Κηπευτικά	4.394	2.837	2.591	5.949	2%
6	Οπωροφόρα	5.272	3.928	3.083	11.370	2%
	ΑΘΡΟΙΣΜΑ	136.941	238.205	245.005	620.151	100%

Πηγή: www.dionet.gr

Πηγή: www.dionet.gr

Στο σχεδιάγραμμα αυτό βλέπουμε τα καλλιεργούμενα προϊόντα, τα οποία έχουν ενταχθεί στη βιολογική γεωργία. Παρατηρούμε ότι οι αροτραίες καλλιέργειες αγγίζουν το 58% του συνόλου της βιολογικής καλλιέργειας σε σχέση με τα 3 πιο σπουδαία καλλιεργούμενα είδη, όπως η ελιά (33%), το αμπέλι (4%) και τα εσπεριδοειδή (1%). Και τα 3 μαζί αγγίζουν το ποσοστό των 38% του συνόλου, που σημαίνει μείωση ποσοστού για το έτος 2006 και αυτό συμβαίνει γιατί μεγαλώνει το ποσοστό των άλλων καλλιεργειών που εντάσσονται στη βιολογική γεωργία.

2.5.1. ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η Ελλάδα, συγκριτικά με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, αν και κατέχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά βιολογικά καλλιεργούμενης έκτασης, τα τελευταία χρόνια παρουσίασε πολύ σημαντική ανάπτυξη στην παραγωγή βιολογικών τροφίμων. Η ανάπτυξη αυτών των προϊόντων οφείλεται τόσο στο γεγονός των επιδοτήσεων και της επιλογής των παραγωγών, όσο και στην αυξανόμενη ζήτηση από πλευράς καταναλωτών για προϊόντα ασφαλή και ποιοτικά. (www.agrotypus.gr). Η πιο ανεπτυγμένη βιολογική παραγωγή προϊόντων, όσον αφορά την καλλιεργούμενη έκταση το έτος 2006, είναι της Κεντρικής Μακεδονίας, της Θεσσαλίας και της Πελοποννήσου, ενώ οι Περιφέρειες που είναι «φτωχότερες» σε βιοκαλλιέργειες είναι του Νοτίου Αιγαίου και της Ηπείρου.(Πίνακας 5)

Πίνακας 5. Εκτάσεις ανά Περιφέρεια το έτος 2006

Α/Α	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΕΚΤΑΣΗ (στρ./στάδιο)			ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ(στρ.)	ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ %
		Β.Π.	Μ.Σ.	Κ.Ε.		
1	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	4.315	18.204	21.362	43.882	7%
2	ΑΤΤΙΚΗΣ	5.685	1.807	2.075	9.567	2%
3	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	15.364	27.249	15.319	57.932	9%
4	ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	16.219	8.919	12.310	37.448	6%
5	ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	2.591	19.081	15.426	37.098	6%
6	ΗΠΕΙΡΟΥ	2.734	870	1.394	4.999	1%
7	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	12.879	46.473	41.926	101.277	16%
8	ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	2.936	1.794	337	5.067	1%
9	ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	11.476	71.835	89.919	173.229	28%
10	ΚΡΗΤΗΣ	17.748	10.342	6.180	34.269	6%

11	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1.310	245	99	1.662	0%
12	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	32.158	21.408	20.876	74.442	12%
13	ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	11.527	9.969	17.782	39.277	6%
ΓΕΝΙΚΟ ΑΘΡΟΙΣΜΑ		136.941	238.205	245.005	620.151	100%

Πηγή: www.dionet.gr

2.6. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΥΣ

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήσα, τα βιολογικά προϊόντα καλλιεργούνται περισσότερο από άνδρες παρά από γυναίκες. Αυτό το συμπέρασμα προκύπτει από ένα ερωτηματολόγιο που συντάξα και μοίρασα στους κατοίκους της περιοχής που διαμένω και συγκεκριμένα στην Μερόπη του Δήμου Οιχαλίας, κατά τους μήνες Απρίλιο έως αρχές Σεπτεμβρίου, του έτους 2009.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Οι άνδρες παραγωγοί που μου απάντησαν ήταν 32 και οι γυναίκες 8, ποσοστά 71% και 29% αντίστοιχα. Οι ηλικίες τους από 20-40 ετών αποτελούν το 40%, από 40-60 ετών το 34% και πάνω από 60 ετών το 26%.

Όσον αφορά το μορφωτικό τους επίπεδο, βασικής εκπαίδευσης είναι το 32%, μέσης το 45% και ανώτατης το 22%. Στην πλειοψηφία του 41% η κατοικία τους είναι η Μερόπη και ακολουθούν η Οιχαλία με 14% (Δημοτικό διαμέρισμα της Μερόπης).

Επομένως, σ' αυτό το στατιστικό δείγμα απάντησαν συνολικά 40 παραγωγοί.

Στην πρώτη ερώτηση αν, δηλαδή γνωρίζουν ποια προϊόντα θεωρούνται βιολογικά το 76% απάντησε ΝΑΙ και το υπόλοιπο 24% ΟΧΙ.

Στη δεύτερη ερώτηση, αν θεωρούν ότι τα βιολογικά προϊόντα είναι πιο υγιεινά το 85% απάντησε ΝΑΙ, το 4% απάντησε ΟΧΙ και το υπόλοιπο 11% ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΩ.

Στην τρίτη ερώτηση, αν θα άλλαζαν το συμβατικό τρόπο καλλιέργειας με οικονομικό κόστος αλλά προς όφελος της ποιότητας, το **56%** απάντησε ΝΑΙ, το **31%** απάντησε ΟΧΙ και ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΩ το **13%**.

Στην τέταρτη ερώτηση, αν θεωρούν απαραίτητη τη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, το **42%** απάντησε ΝΑΙ, ποσοστό πολύ μεγάλο, το **51%** απάντησε ΟΧΙ και το **7%** ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΩ.

Στην πέμπτη ερώτηση, αν γνωρίζουν τις επιπτώσεις της χρήσης των παραπάνω στο περιβάλλον, το **63%** απάντησε ΝΑΙ, το **22%** ΟΧΙ και οι υπόλοιποι, που αποτελούν το **15%**, δεν παίρνει θέση, απαντώντας ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΩ.

Παρατήρησα ότι παρότι μεγάλο ποσοστό των παραγωγών γνωρίζει τις βλαβερές επιπτώσεις της χρήσης των λιπασμάτων και των φυτοφαρμάκων στο περιβάλλον, θεωρούν απαραίτητη αυτή τη χρήση. Επίσης η πλειοψηφία τους δηλώνει ότι θα άλλαζε το συμβατικό τρόπο καλλιέργειας, ακόμη και με οικονομικό κόστος προς όφελος της ποιότητας, φαίνεται όμως ότι δε γνωρίζουν ότι αυτό μπορεί να γίνει και με επιδοτήσεις και βοήθεια από την Ε.Ε..

Σε γενικές γραμμές, φαίνονται σχετικά ενημερωμένοι για τα θέματα των βιολογικών καλλιεργειών και προϊόντων, χωρίς όμως να δείχνουν ουσιαστική πρόθεση να ασχοληθούν πραγματικά με αυτές. Το ανησυχητικό, πιστεύω, γεγονός είναι ότι θεωρούν απαραίτητη τη χρήση των λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων γνωρίζοντας τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, όπως τονίστηκε, και αγνοούν ότι μπορεί να έχουν πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα στην παραγωγή τους με «ήπιες» μορφές καλλιέργειας και εναρμονισμένους με τη φύση τρόπους λίπανσης και προστασίας από τους εχθρούς .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Χωρίς αμφιβολία τα βιολογικά προϊόντα έχουν εισδύσει στην Ευρωπαϊκή αγορά τροφίμων και αποτελούν γεγονός, τόσο για τον παραγωγό, όσο και για τον καταναλωτή.

Η παραγωγή βιολογικών προϊόντων, η βιοκαλλιέργεια, αποτελεί για πολλές Ευρωπαϊκές χώρες αλλά και για την Ελλάδα, μία αναμφισβήτητη πραγματικότητα, η οποία την τελευταία 15ετία και συγκεκριμένα από το 1991 έως το 2006 εξαπλωνόταν με ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς. Στην Αυστρία η βιολογική γεωργία σε πολλές περιοχές καταλαμβάνει ως και 50% των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Ανάλογη εξάπλωση της βιολογικής γεωργίας παρατηρείται στη Γερμανία, τη Δανία και την Ολλανδία. Με εντυπωσιακούς ρυθμούς όμως διευρύνεται και η αγορά βιολογικών προϊόντων.

Παρά τους υψηλούς ρυθμούς εξαπλώσεως της βιολογικής γεωργίας και της εντυπωσιακής αυξήσεως της παραγωγής βιολογικών προϊόντων, η εμπορία τους δεν ακολούθησε τους ίδιους ρυθμούς αναπτύξεως. Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται το φαινόμενο, οι καταναλωτές βιολογικών προϊόντων να μην τα βρίσκουν στην αγορά και τα παραχθέντα βιολογικά προϊόντα να μην μπορούν να διατεθούν. Η πλημμελής λειτουργία της αγοράς των βιολογικών προϊόντων αποτελεί σημαντικό παράγοντα περιορισμού του ρυθμού αναπτύξεως της βιολογικής γεωργίας. Η ομαλή και απρόσκοπτη διάθεση των βιολογικών προϊόντων θα εξασφαλίσει τη συνέχειά της και την επέκτασή της. (Καβαλλάρης, 1998).

3.1. ΚΑΝΑΛΙΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

3.1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ

Κανάλια εμπορίας ή δίκτυα διανομών ονομάζονται το σύνολο των διαφόρων ειδών φορέων εμπορίας, που συμμετέχουν στην όλη διαδικασία εμπορίας των προϊόντων με μια συστηματική αλληλουχία (δημιουργώντας έτσι ένα είδος αλυσίδας ή καναλιού), για να πραγματοποιήσουν τις αντίστοιχες λειτουργίες εμπορίας και έτσι να διακινήσουν τα προϊόντα από την παραγωγή ως την κατανάλωση. (Κιτσοπανίδης & Καμενίδης, 2003).

Τα **κανάλια εμπορίας** αποτελούνται από 3 μέρη :

1. Από τους παραγωγούς, που βρίσκονται στην αρχή των καναλιών εμπορίας.
2. Από τους φορείς εμπορίας, που βρίσκονται στη μέση των καναλιών εμπορίας, μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών και
3. Από τους καταναλωτές, που βρίσκονται στο τέλος των καναλιών εμπορίας.

Τα **κανάλια εμπορίας** διαφέρουν από τους **φορείς εμπορίας** στο ότι οι **φορείς εμπορίας** είναι μεμονωμένα άτομα ή εταιρίες που πραγματοποιούν κάποια λειτουργία εμπορίας (χονδρεμπόριο, λιανεμπόριο κ.τ.λ.), ενώ τα **κανάλια εμπορίας** είναι ένα σύνολο διαφορετικών φορέων εμπορίας (χονδρέμποροι, λιανέμποροι, μεσίτες κ.τ.λ.) που συμμετέχουν στη διακίνηση των προϊόντων από τους παραγωγούς ως τους καταναλωτές. (Καμενίδης, 2004).

3.2. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

Προώθηση είναι οι ενέργειες που κάνει μια επιχείρηση με σκοπό να πείσει τον καταναλωτή να αγοράσει τα προϊόντα της. Για να μπορέσει μια επιχείρηση να πείσει ακόμα και τον πιο απαιτητικό καταναλωτή θα πρέπει να ακολουθήσει μια στρατηγική, μια μέθοδο επικοινωνίας, μεταδίδοντας μηνύματα και πληροφορίες για τα προς πώληση προϊόντα με στόχο την παρακίνηση για την αγορά τους . (Καμενίδης, 2004).

Για να μπορέσουμε να δείξουμε στους καταναλωτές τα πλεονεκτήματα των βιολογικών προϊόντων θα πρέπει να γνωρίζουμε τα παρακάτω:

- Τα χαρακτηριστικά των βιολογικών προϊόντων όπως, τρόπος παραγωγής, οργανοληπτικά χαρακτηριστικά (εμφάνιση, άρωμα, γεύση)
- Τα οφέλη για τον πελάτη – καταναλωτή και
- Το περιβάλλον.

Μέσα με τα οποία μπορεί να γίνει η προώθηση είναι:

- Ο ημερήσιος και περιοδικός τύπος
- Διαφημιστικά φυλλάδια, που παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά του προϊόντος και του τρόπου παραγωγής του
- Το ραδιόφωνο
- Η τηλεόραση
- Οι εφημερίδες

- Η υπαίθρια διαφήμιση (δημιουργία πρωτότυπων αφισών με έξυπνα διαφημιστικά μηνύματα για την προσέλκυση καταναλωτών βιολογικών προϊόντων).

(Κιτσοπανίδης & Καμενίδης, 2003).

Μέσα προώθησης των πωλήσεων:

- Συμμετοχή σε εκθέσεις

Φορείς και παραγωγοί της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα συμμετέχουν άλλοτε ατομικά και άλλοτε ομαδικά. Π.χ. Στην AGROTICA (Διεθνή Έκθεση αγροτικών προϊόντων στην Θεσσαλονίκη), εκθέτοντας τα προϊόντα τους σε ειδικό περίπτερο που ενοικιάζεται για το σκοπό αυτό.

- Παρουσίαση των προϊόντων

Η παρουσίαση γίνεται στα ράφια των ειδικών καταστημάτων διάθεσης βιολογικών προϊόντων κατά τέτοιο τρόπο που να δημιουργεί τη μέγιστη προσέλκυση του αγοραστή.
(Καμενίδης, 2004).

3.3. ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

3.3.1. Καταστήματα υγιεινής διατροφής

Είναι τα γνωστά παραδοσιακά καταστήματα λιανικής πώλησεως βιολογικών προϊόντων. Στηρίζονται σε διαπροσωπικές σχέσεις, πωλούν και μη συσκευασμένα προϊόντα και δίνουν πληροφορίες για τα προϊόντα τους. Ο περιορισμένος τους αριθμός και η εξειδίκευσή τους δεν εξασφαλίζει την προσέλευση «μη συνειδητών» αγοραστών. Δεν μπορεί συνεπώς να στηριχθεί μία ουσιαστική διεύρυνση της αγοράς βιολογικών προϊόντων στα καταστήματα αυτά.

(Καβαλλάρης, 1998).

3.3.2. Ειδικά καταστήματα

Είναι τα γνωστά, μεταξύ πολυκαταστημάτων και καταστημάτων υγιεινής διατροφής, καταστήματα, τα οποία προσφέρουν και βιολογικά προϊόντα. Τα καταστήματα αυτά πωλούν και μη συσκευασμένα προϊόντα (δημητριακά, ζυμαρικά, κ.τ.λ.) και οι πωλητές βοηθούν και πληροφορούν τους πελάτες. Λόγω του μεγέθους τους και του μικρού αριθμού τους απευθύνονται σε σχετικά περιορισμένο αγοραστικό κοινό. Ο εφοδιασμός τους καθ'όλο το χρόνο με βιολογικά προϊόντα είναι προβληματικός και στα καταστήματα αυτά πραγματοποιούν τις αγορές τους κυρίως οι «συνειδητοί» αγοραστές βιολογικών προϊόντων. Η αγορά στα καταστήματα αυτά προϋποθέτει διάθεση χρόνου από τους αγοραστές και αναζήτηση, με συνέπεια το αγοραστικό κοινό να είναι περιορισμένο. Τέτοια καταστήματα υπάρχουν σήμερα σε πολλές πόλεις στην Ελλάδα όπως Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Κρήτη κ.τ.λ. Τα μειονεκτήματα που εμφανίζουν έχουν να κάνουν κυρίως με την ποικιλία και το κόστος των προϊόντων. Στην Καλαμάτα υπάρχουν πέντε καταστήματα.

(Καβαλλάρης, 1998).

Εικόνα 2. Βιολογικά προϊόντα σε ειδικό μαγαζί

3.3.3. Πολυκαταστήματα

Τα γνωστά μας Super Markets όπου ο καταναλωτής της εποχής μας, συνήθως μία φορά την εβδομάδα, κάνει τις αγορές του νοικοκυριού. Είναι τα καταστήματα, στα οποία πρέπει να διεισδύσουν τα βιολογικά προϊόντα για να κερδίσουν τη μεγάλη μάζα των καταναλωτών. Στα καταστήματα αυτά, τα βιολογικά προϊόντα θα έχουν την άμεση σύγκριση με τα προϊόντα της συμβατικής γεωργίας και θα πρέπει να πείσουν με το αξιόπιστο πιστοποιητικό γνησιότητάς τους, την τυποποίηση, τη συσκευασία και την επωνυμία τους. Οι βιοκαλλιεργητές θα πρέπει να αντιμετωπίσουν και τις απαιτήσεις των επιχειρηματιών για έγκαιρη παράδοση των προϊόντων για υψηλή ποιότητα. Επίσης, θα πρέπει να αντιμετωπισθεί και το πρόβλημα των μεγάλων ποσοτήτων, που τα κανόνα απαιτούν τα πολυκαταστήματα. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονισθεί η ανάγκη οργάνωσης των βιοκαλλιεργητών σε Ομάδες Παραγωγών, που μπορούν να δημιουργηθούν και με στήριξη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Η διείσδυση των βιολογικών προϊόντων στα πολυκαταστήματα, εξασφαλίζει την είσοδό τους στη μεγάλη αγορά των συμβατικών προϊόντων και την απόκτηση ενός σοβαρού μεριδίου της αγοράς. (Καβαλλάρης, 1998).

Εικόνα 3. Πολυκατάστημα (Super Market) στην Καλαμάτα

3.3.4. Λαϊκές αγορές

Είναι οι αγορές της γειτονιάς, που διοργανώνονται συνήθως μια φορά την εβδομάδα σε πλατείες, μεγάλους δρόμους κ.τ.λ. Είναι η αγοράς κατ'εξοχήν για νωπά φρούτα και λαχανικά, στις οποίες μεγάλος αριθμός νοικοκυριών αναζητεί φρέσκα προϊόντα. Από το 1990 άρχισαν να λειτουργούν στην Ελλάδα οι πρώτες αγορές στις οποίες συμμετέχουν αποκλειστικά παραγωγοί βιολογικών προϊόντων. Οι πρώτοι υπαίθριοι πάγκοι στήθηκαν στο Χαλάνδρι, Κολωνάκι, Κορυδαλλός, Περιστερί, ήταν οι πρώτες περιοχές που φιλοξένησαν τις πρώτες βιολογικές λαϊκές, ενώ τα τελευταία χρόνια προστέθηκε το Παλαιό Φάληρο, το Νέο Ηράκλειο, ο Χολαργός και η Κηφισιά. Τον Απρίλιο του 2001 ιδρύθηκε ο Σύλλογος Βιοκαλλιεργητών με την επωνυμία Σύλλογος Βιοκαλλιεργητών Λαϊκών Αγορών Αττικής (ΣΥ.ΒΙ.ΛΑ.Α). Οι αγορές αυτές, έχουν το πλεονέκτημα ότι ο καταναλωτής έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τον παραγωγό και να τον πληροφορήσει για τις ανάγκες του, σε ότι αφορά θέματα ποιότητας και ποικιλίας των προϊόντων, αλλά και να ενημερωθεί για τον τρόπο παραγωγής, τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται στον αγρό, τις συνθήκες ανάπτυξης κ.τ.λ.. Επίσης, ο μικρός χρόνος που μεσολαβεί μεταξύ συγκομιδής και πώλησης διασφαλίζει τη φρεσκάδα, τη διατήρηση της θρεπτικής και βιολογικής αξίας των προϊόντων. Τέλος, η έλλειψη μεσάζοντα, επιτρέπει στον παραγωγό να πετύχει καλύτερες τιμές αλλά και στον καταναλωτή να προμηθευτεί προϊόντα σε τιμές πιο χαμηλές από αυτές των καταστημάτων λιανικής πώλησης. Το μόνο μειονέκτημα είναι ότι απαιτείται από τον παραγωγό να αφιερώσει πολύτιμο χρόνο για τη μεταφορά και την πώληση των προϊόντων. Έτσι έχουμε πώληση απευθείας από τον παραγωγό στον καταναλωτή. Αποτελούν όμως αγορές που μπορεί να φθάσουν οι βιοκαλλιεργητές της περιοχής. Στην Καλαμάτα υπάρχει ένας βιοκαλλιεργητής που πουλά βιολογικά προϊόντα. (Καβαλλάρης, 1998).

Εικόνα 4. Πώληση βιολογικών προϊόντων σε λαϊκή αγορά

3.3.5. Πωλήσεις στο αγρόκτημα

Είναι ο τρόπος πώλησεως με τον οποίο ο καταναλωτής έρχεται σε άμεση επαφή με τον παραγωγό ως πρόσωπο, αλλά γνωρίζει και το φυσικό πλαίσιο, το αγρόκτημα, μέσα στο οποίο γίνεται η παραγωγή. Ο συγκεκριμένος τρόπος συναλλαγής, δεν λειτουργεί ικανοποιητικά στη χώρα μας, γιατί συνήθως δεν υπάρχει μεγάλη ποικιλία παραγόμενων προϊόντων από τον ίδιο τον παραγωγό ικανή να προσελκύσει τον καταναλωτή, ώστε να μεταβεί στο βιολογικό αγρόκτημα για την αγορά βιολογικών προϊόντων σε τακτά χρονικά διαστήματα. Επίσης, παρουσιάζει υψηλούς ρυθμούς αναπτύξεως την τελευταία δεκαετία στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, ιδίως το τέλος της εβδομάδας. Πολλοί αστοί με σχετικά υψηλά εισοδήματα συνδυάζουν τις εξόδους του Σαββατοκύριακου με την αναζήτηση παραδοσιακών, «χωρικών» προϊόντων, ανάμεσα στα οποία τα βιολογικά προϊόντα συγκεντρώνουν τις προτιμήσεις τους. Η αγορά σε αγρόκτημα βιολογικών προϊόντων στο νομό Μεσσηνίας δεν υπάρχει.

(Καβαλλάρης, 1998).

3.3.6. Πωλήσεις μέσω παραγγελιών

Πρόκειται περί μορφών πωλήσεων, κατά κύριο λόγο προϊόντων μεταποιημένων, υψηλής ποιότητας και επωνύμων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οινοπαραγωγοί του Ρήνου διαθέτουν το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής τους μέσω παραγγελιών και αποστολής με το ταχυδρομείο επί αντικαταβολή. Θα μπορούσε και στη χώρα μας, μεταξύ των άλλων να το εφαρμόσουν εξίσου επιτυχώς, οι νέες μονάδες βιοκαλλιεργητών αμπελιού με τα ωραία εμφιαλωμένα και επώνυμα κρασιά τους και οι ελαιοπαραγωγοί τόσο για το ελαιόλαδο όσο και για τις κονσερβοποιημένες ελιές.

(Καβαλλάρης, 1998).

3.4. ΦΟΡΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Οι εφαρμογές των κανονισμών (2092/91 & 834/07), έχουν ανατεθεί από το ελληνικό κράτος σε αναγνωρισμένους **Οργανισμούς Ελέγχου και Πιστοποίησης** που εποπτεύονται από το **Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων**. Οι **Διευθύνσεις Γεωργίας**, που βρίσκονται σε κάθε νομό, επιβλέπουν και μπορούν να κάνουν δειγματοληπτικούς ελέγχους στα βιολογικά καλλιεργούμενα κτήματα. Όμως, δεν είναι αρμοδιότητά τους να δίνουν σήμα για τα βιολογικά προϊόντα. Η ευθύνη για τη χορήγηση του σήματος και των σχετικών βεβαιώσεων ανήκει στους Οργανισμούς Πιστοποίησης. Οι εγκεκριμένοι οργανισμοί στην Ελλάδα είναι :

- **ΔΗΩ**
- **ΒΙΟΕΛΛΑΣ Α.Ε.**
- **ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ Ε.Π.Ε.**
- **A Cert – Ευρωπαϊκός Οργανισμός Πιστοποίησης Α.Ε.**
- **Q ways – Διαδρομές ποιότητας Α.Ε.**
- **Iris**
- **Γεωτεχνικό εργαστήριο Α.Ε. και**
- **Πράσινος Έλεγχος – Green Control**

(www.dionet.gr)

3.5. ΈΛΕΓΧΟΣ – ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Η επιθεώρηση της πιστοποίησης πραγματοποιείται, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνεχής ανταπόκριση στις προδιαγραφές των Προτύπων βάσει των οποίων χορηγήθηκε η Πιστοποίηση και να επαληθευτεί η σωστή χρήση των Πιστοποιητικών ή άλλων εγγράφων Πιστοποίησης και των Σημάτων. Για αυτό το σκοπό διενεργούνται έλεγχοι από τους Οργανισμούς Πιστοποίησης. Οι έλεγχοι πραγματοποιούνται από εξουσιοδοτημένο προσωπικό των Πιστοποιητικών Οργανισμών, τους ελεγκτές, και καταγράφονται τα ευρήματα και οι διαπιστώσεις τους.

Η επιτήρηση της πιστοποίησης περιλαμβάνει τους παρακάτω ελέγχους:

1. Αρχικός έλεγχος

Πραγματοποιείται προκειμένου να ελεγχθούν τα όσα αναφέρει ο ενδιαφερόμενος στην σύμβαση που υπογράφει με τον Οργανισμό Πιστοποίησης και διενεργείται το αργότερο σε 60 ημέρες από την υπογραφή της σύμβασης.

2. Επισκέψεις ελέγχου

A. Πλήρεις επιτόπιοι έλεγχοι

Πραγματοποιούνται τουλάχιστον 1 φορά το χρόνο εντός της καλλιεργητικής περιόδου κατόπιν προειδοποίησης. Ελέγχονται πλήρως οι εγκαταστάσεις της μονάδας και επιθεωρούνται χώροι και έγγραφα ή λογιστικά ή άλλα βιβλία εφόσον κριθεί απαραίτητο για την ολοκλήρωση του ελέγχου.

B. Αιφνιδιαστικοί επιτόπιοι έλεγχοι

Πραγματοποιούνται όποτε κριθεί σκόπιμο ή αναγκαίο, σε ποσοστό τουλάχιστον 10% επί των συμβεβλημένων με τον Οργανισμό. Έμφαση δίνεται στους επιχειρηματίες που παρουσίασαν παρατυπίες, παρεκκλίσεις ή παραβάσεις. Ο έλεγχος μπορεί να γίνει και χωρίς την παρουσία του ελεγχόμενου.

Γ. Δειγματοληψίες

Πραγματοποιούνται δειγματοληπτικές αναλύσεις σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια, σε ποσοστό τουλάχιστον 5% των ελεγχόμενων επιχειρηματιών. Ελέγχονται έδαφος, φυτικοί και ζωικοί ιστοί, γεωργικά προϊόντα και ζωοτροφές. Τα δείγματα στέλνονται για ανάλυση σε ειδικά εργαστήρια και η όλη διαδικασία γίνεται προστατεύοντας τα δείγματα και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων .

3. Έλεγχοι στην αγορά

Ελέγχονται τα πιστοποιημένα προϊόντα από τον Οργανισμό που τα πιστοποιεί. Οι έλεγχοι στην αγορά πραγματοποιούνται, για να διαπιστωθεί η ορθή ή μη χρήση της επισήμανσης και η ταυτοποίηση των πωλούμενων προϊόντων με τα πιστοποιηθέντα.

(www.dionet.gr)

3.6. ΣΗΜΑΝΣΗ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

ΣΗΜΑΝΣΗ: Για να διακρίνει ο καταναλωτής τα γνήσια βιολογικά προϊόντα, θα πρέπει να αναζητήσει το χαρακτηριστικό σήμα ενός Οργανισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης. Όλα τα προϊόντα βιολογικής παραγωγής που παράγονται, εισάγονται, γίνονται αντικείμενο εμπορίας, πρέπει να φέρουν σχετική σήμανση. Στη σήμανση των βιολογικών προϊόντων πρέπει να αναφέρονται:

- Το όνομα του προϊόντος.
- Το όνομα και η διεύθυνση του παραγωγού.
- Το όνομα και η διεύθυνση του μεταποιητή (για προϊόντα μεταποίησης).
- Το όνομα και ο κωδικός αριθμός του Οργανισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης.
- Σαφής αναφορά για το αν το προϊόν προέρχεται από γεωργική εκμετάλλευση, που βρίσκεται στο μεταβατικό στάδιο εφαρμογής της βιοκαλλιέργειας ή όχι.
- Σύντομη αναφορά για τον βιολογικό τρόπο παραγωγής.

Προκειμένου για προϊόντα μεταποίησης, πρέπει να δηλώνεται στην σήμανση το ποσοστό συμμετοχής των μη βιολογικών συστατικών στο τελικό προϊόν (αν υπάρχουν τέτοια συστατικά που δεν μπορούν να βρεθούν από βιολογικές καλλιέργειες, όπως για παράδειγμα, γιαούρτι με εξωτικά φρούτα) και η αναφορά στον βιολογικό τρόπο παραγωγής, αφορά μόνο τα συστατικά του τελικού προϊόντος που παράγονται με τους κανόνες της βιολογικής γεωργίας. Ο όρος βιολογικό στα μεταποιημένα προϊόντα, αφορά αυτά που η συμμετοχή των συστατικών βιολογικής προέλευσης ξεπερνά το 50% του τελικού προϊόντος και μόνο γι'αυτά. Όταν τα συστατικά βιολογικής προέλευσης είναι λιγότερα από 50%, απαγορεύεται κάθε χρήση του όρου «βιολογικό». (Τζουμάκας, 2008).

Προϊόντα τα οποία χαρακτηρίζονται ως βιολογικά απλά με κάποιο κοινό αυτοκόλλητο ή με άλλο τρόπο δεν είναι γνήσια, εφόσον δεν αναγράφεται στο αυτοκόλλητο ο Πιστοποιητικός Οργανισμός, ο οποίος ελέγχει το προϊόν. (Παπανικολάου, 2007).

Στη σήμανση των βιολογικών προϊόντων, δεν επιτρέπεται να υπάρχει κανένας ισχυρισμός που να δημιουργεί την εντύπωση στον αγοραστή, ότι το προϊόν είναι

ανώτερης ποιότητας από άποψη οργανοληπτικών κριτηρίων, θρεπτικής αξίας ή υγιεινής διατροφής. (Πολυράκης, 2003).

ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ: Η συσκευασία των βιολογικών προϊόντων πρέπει να είναι κλειστή, ώστε να μην είναι δυνατή κάποια πιθανή αντικατάσταση του περιεχομένου τους. Τα υλικά συσκευασίας, πρέπει να είναι καθαρά, ανθεκτικά, φιλικά προς το περιβάλλον. (Τζουμάκας, 2008).

Εικόνα 5. Σήμανση βιολογικών προϊόντων

Εικόνα 6. Συσκευασίες βιολογικών προϊόντων

3.7. ΤΙΜΕΣ ΠΩΛΗΣΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

Οι τιμές των βιολογικών προϊόντων είναι υψηλότερες από αυτές των συμβατικών τροφίμων. Αυτό συμβαίνει κυρίως, διότι οι διάφορες τεχνικές που χρησιμοποιούνται μέχρι να παραχθεί το τελικό προϊόν είναι ιδιαίτερα δαπανηρές. Ακόμη, η απόδοση των βιολογικών καλλιεργειών είναι μικρή, διότι η καλλιέργεια γίνεται με φυσιολογικούς ρυθμούς και δεν υπάρχουν φαινόμενα «υπερπαραγωγής», όπως συμβαίνει στη συμβατική γεωργία. Ωστόσο, είναι σημαντικό ότι η καταναλωτική αγορά των βιολογικών προϊόντων σε ορισμένες χώρες, όπως η Ελλάδα, δεν είναι ακόμα πολύ ανεπτυγμένη, με αποτέλεσμα να διατηρούνται ακόμη οι τιμές σε υψηλά επίπεδα. (www.biofarm.gr).

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των βιολογικών τροφίμων που υπάρχουν στα ράφια των καταστημάτων στη χώρα μας, παράγονται στο εξωτερικό και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να είναι υψηλή η τιμή των προϊόντων αυτών και σε μεγάλο ποσοστό οι καταναλωτές να τα θεωρούν άγνωστα, λόγω της μη εντοπιότητάς τους, με αποτέλεσμα την ελάχιστη κατανάλωσή τους. Για αυτό το λόγο, πρέπει να παράγουμε περισσότερα βιολογικά τρόφιμα στη χώρα μας, διότι μπορούμε να έχουμε άριστης ποιότητας πρώτες ύλες, λόγω του Μεσογειακού μας κλίματος που προσφέρεται για πολλών ειδών καλλιέργειες και με χαμηλότερη τιμή. (Χρήμα: Μηνιαίο Επενδυτικό & Οικονομικό Περιοδικό, 2006).

3.8. ΚΟΣΤΟΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

Αν και δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία συγκριτικού κόστους συμβατικών και βιολογικών προϊόντων, εκτιμάται ότι οι τιμές των βιολογικών προϊόντων είναι συνήθως 30% έως 60% ακριβότερες από αυτές των συμβατικών, λόγω αυξημένου κόστους παραγωγής (μειωμένες αποδόσεις – αύξηση χειρονακτικής εργασίας, επομένως περισσότερο εργατικό δυναμικό), καθώς και το κόστος της πιστοποίησης. Αυτό επηρεάζει αρνητικά τους καταναλωτές και ειδικότερα εκείνους που δεν είναι ενήμεροι και θέλουν απλώς να δοκιμάσουν. (www.in.gr).

Πίνακας 6. Σύγκριση τιμών βιολογικών και συμβατικών προϊόντων

	ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ	ΣΥΜΒΑΤΙΚΑ
ΦΕΤΑ	από 1€ το κιλό	από 7€ το κιλό
ΓΑΛΑ	από 1,10€ κιλό	από 0,80 € κιλό
ΚΡΑΣΙ ΛΕΥΚΟ	από 9,50€ κιλό	από 9 € κιλό
ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ	από 4,90€ κιλό	από 4 € κιλό
ΑΓΓΟΥΡΙΑ	από 4 € κιλό	από 2 € κιλό
ΜΗΛΑ	από 2,50€ κιλό	από 2€ κιλό
ΝΤΟΜΑΤΕΣ	από 2,30 € κιλό	από 2€ κιλό
ΜΑΚΑΡΟΝΙΑ	από 1,20€ κιλό	από 1 € κιλό
ΚΟΤΟΠΟΥΛΟ	από 7€ κιλό	από 5 € κιλό
ΠΑΙΔΙΚ ΕΣ ΤΡΟΦΕ Σ	από 2 € κιλό	από 1,5€ κιλό
ΚΑΦΕΣ ΦΙΛΤΡΟΥ	από 4 € κιλό	από 2 € κιλό
ΜΑΥΡΗ ΖΑΧΑΡΗ	από 1 ,60€ κιλό	από 1 ,40€ κιλό

Πηγή: Σούπερ μάρκετ Καλαμάτας

3.8.1. ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΚΡΙΒΑ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Στα βασικά προϊόντα όπως μήλα, αχλάδια, πορτοκάλια, μπρόκολα, πράσινα φασόλια, τομάτες, αγγούρια, η διαφορά στην τιμή σε σύγκριση με τα συμβατικά είναι ελάχιστα πιο υψηλή. Υπάρχουν όμως και εξωτικά ή άλλα ειδικών κατηγοριών προϊόντα που μπορεί να παρουσιάσουν μια μεγαλύτερη διαφορά τιμής, λόγω της μεγαλύτερης δυσκολίας στην παραγωγής τους. (www.in.gr). Ακριβά, γιατί είναι πιο ποιοτικά, υπάρχουν όμως κάποιοι λόγοι που δικαιολογούν την τιμή τους. Ο καλλιεργητής δεν παράγει μεγάλες ποσότητες, ούτε χρησιμοποιεί μεγάλες εκτάσεις καλλιέργειας, καθώς υπάρχουν συγκεκριμένα όρια που καθορίζουν την έκταση καλλιέργειας και την ποιότητα των βιολογικών προϊόντων. Έτσι ανεβάζει την τιμή, τόσο για να καλύψει ότι χάνει από την ποσότητα που περισσεύει (εφόσον τα βιολογικά προϊόντα δεν συντηρούνται για πολλές μέρες, ώστε να συνεχίσει να τα πουλάει, όπως συμβαίνει με τα συμβατικά που περιέχουν χημικά), όσο και για να βγάλει ένα μεροκάματο από τις περιορισμένες ποσότητες που πουλάει. (www.in.gr).

3.9. ΘΡΕΠΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

Σε έρευνες που έγιναν αποδεικνύεται ότι τα βιολογικά υπερέχουν ποιοτικά και ποσοτικά σε πολλά συστατικά τους, έναντι των αντίστοιχων συμβατικών. Τα αποτελέσματα θεωρούνται αναμενόμενα, γιατί τα βιολογικά προϊόντα παράγονται χωρίς τη χρήση επιβλαβών φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, μυκητοκτόνων και ζιζανιοκτόνων, των οποίων η επικινδυνότητα δεν εξαντλείται με τη χρήση, αλλά επιμηκύνεται στο χρόνο. (www.in.gr).

Για παράδειγμα, τα περισσότερα φυτοφάρμακα που κυκλοφορούν στις ΗΠΑ, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, συνεπώς και στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι είναι εγκεκριμένα από τον Αμερικανικό Οργανισμό ΕΡΑ (Environmental Protection Agency) πήραν την έγκριση, χωρίς να προηγηθούν οι απαραίτητοι έλεγχοι. Και όταν αρκετά χρόνια μετά την κυκλοφορία τους, οι έρευνες έδειξαν σύνδεση αυτών των ουσιών με τον καρκίνο και άλλα νοσήματα, ήταν πια αργά. Σήμερα ο ίδιος φορέας ΕΡΑ, ο οποίος ενέκρινε πριν χρόνια την κυκλοφορία τους, θεωρεί ότι το 60% όλων των ζιζανιοκτόνων, το 90% όλων των μυκητοκτόνων και το 30% όλων των εντομοκτόνων συμβάλλουν στη δημιουργία καρκίνου. (www.in.gr).

Επομένως, τα βιολογικά τρόφιμα υπερτερούν σε διατροφική αξία έναντι των συμβατικών. Τα λαχανικά και φρούτα βιολογικής γεωργίας έχουν μεγαλύτερη περιεκτικότητα, σε ποσοστό επί ξηρού, από τα συμβατικά, τα οποία είναι αναλογικά πιο πλούσια σε νερό - στοιχείο που δείχνει, πως αγοράζουμε τελικά περισσότερο ουσία και λιγότερο νερό. Ο καταναλωτής ακόμα είναι σίγουρος πως αγοράζοντας κάποιο βιολογικό τρόφιμο, θα καταναλώσει ένα προϊόν γεωργίας ή κτηνοτροφίας, υψηλής διατροφικής αξίας. Τα τρόφιμα αυτά, περιέχουν μεγάλες συγκεντρώσεις βιταμινών, ιχνοστοιχείων, αλάτων, αιθέρων ελαίων και σακχάρων, χωρίς όμως την προσθήκη χημικών ουσιών και καταλοίπων. Πιο συγκεκριμένα τα βιολογικά τρόφιμα έχουν συχνά μεγαλύτερη περιεκτικότητα από τα συμβατικά σε συγκεκριμένες βιταμίνες, όπως είναι η βιταμίνη C, αλλά και σε κάποια από τα απαραίτητα ανόργανα στοιχεία, όπως είναι το ασβέστιο, το μαγνήσιο, ο σίδηρος και το χρώμιο. Παράλληλα, τα βιολογικά γεωργικά προϊόντα είναι πλούσια σε πολύτιμες ουσίες, όπως αντιοξειδωτικές ουσίες (λυκοπένιο, πολυφαινόλες, φλαβονοειδή) και προσφέρουν πρωτεΐνη, υψηλότερης βιολογικής αξίας. (Δημοσθενόπουλος, 1999).

Αρκετά βιολογικά προϊόντα είναι πιο θρεπτικά από τα συμβατικά, καθώς περιέχουν 20-30% λιγότερο νερό και περισσότερες βιταμίνες. Μάλιστα, σύμφωνα με έρευνα του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών που διενεργήθηκε από το εργαστήριο Γεωργίας του τμήματος Φυτικής Παραγωγής, υπό τον καθηγητή κ. Νικόλαο Σιδηρά, αποδεικνύεται ότι το βιολογικό σπανάκι έχει πολύ μεγαλύτερη περιεκτικότητα σε βιταμίνη C και διατηρείται περισσότερο. Επιπρόσθετα, έρευνα που διεξήχθη στο Πανεπιστήμιο Τρούμαν των Η.Π.Α, απέδειξε ότι τα βιολογικά πορτοκάλια, αν και έχουν μικρότερο μέγεθος, περιέχουν 30% περισσότερη βιταμίνη C από τα συμβατικά. Η δυσαναλογία μεγέθους και περιεκτικότητας σε βιταμίνη C πιθανόν να οφείλεται σε αραίωση των θρεπτικών ουσιών άρα και της βιταμίνης, λόγω της μεγαλύτερης περιεκτικότητας των συμβατικών προϊόντων σε νερό.

Τα τυποποιημένα και μεταποιημένα βιολογικά προϊόντα δεν περιέχουν χημικά συντηρητικά και τεχνητά χρώματα, παρά μόνο φυσικά συντηρητικά, όπως η ζάχαρη, το αλάτι και το λάδι.

Τα βιολογικά προϊόντα επικρίνονται, λόγω του ότι διατηρούνται για μικρότερο χρονικό διάστημα από ότι τα συμβατικά. Αυτό, οφείλεται στο γεγονός ότι δεν ψεκάζονται με μυκητοκτόνα, τα οποία αναστέλλουν την ανάπτυξη και δράση των μυκήτων, αλλά ούτε με ουσίες που παίζουν ρυθμιστικό ρόλο στην ωρίμανση και τη γήρανση των παραγόμενων προϊόντων, αλλά και την αύξηση της ανθεκτικότητας των ιστών τους.

Κάποια νωπά βιολογικά προϊόντα στερούνται της ελκυστικότητας και της ομοιομορφίας των αντίστοιχων συμβατικών. Αυτό όμως, σε αρκετές περιπτώσεις οφείλεται στην επέμβαση της γενετικής μηχανικής τα τελευταία χρόνια. (Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2007).

Πίνακας 7. Σύγκριση βιολογικών προϊόντων με μη βιολογικά όσον αφορά την περιεκτικότητά τους σε θρεπτικά στοιχεία και ιχνοστοιχεία.

		Σύγκριση βιολογικών προϊόντων με μη βιολογικά, σχετικά με την περιεκτικότητά τους σε θρεπτικά στοιχεία και ιχνοστοιχεία											
		% Ξηράς ουσίας		mg/100g Ξηράς ουσίας					ppm Ξηράς ουσίας				
		Γεωρ.	Μη γεωρ.	αζώτο	φωσφόρος	Καλσιό	Κάλιο	Μαγνήσιο	Μαγνήσιο	Σίδηρος	Χαλκός	Κόπρανιο	
Φασόλι	Βιολογικά	10.45	0.36	40.5	60.2	99.7	8.6	73	60	227	69	0.26	
	Μη βιολογικά	4.04	0.22	15.5	14.8	29.1	0	10	2	10	3	0	
Λαχανό	Βιολογικά	10.38	0.38	59.1	43.6	148.3	20.4	42	13	94	46	0.15	
	Μη βιολογικά	6.12	0.18	17.5	13.6	33.7	0.8	7	2	20	0.4	0	
Μαρούλι	Βιολογικά	24.48	0.43	71.1	49.3	176.5	12.2	37	169	516	60	0.19	
	Μη βιολογικά	7.01	0.22	16.1	13.1	54.7	0	6	1	9	3	0	
Ντομάτα	Βιολογικά	14.21	0.35	23.2	59.2	148.9	6.5	36	68	1936	53	0.63	
	Μη βιολογικά	6.07	0.16	4.5	4.5	58.8	0	3	1	1	0	0	
Σπανάκι	Βιολογικά	28.56	0.52	95.1	203.9	227.1	69.5	88	117	1584	32	0.25	
	Μη βιολογικά	12.38	0.27	47.5	46.9	84.6	0.8	12	1	19	0.3	0.21	

Πηγή: Μελέτη της Γεωπόνου Μ. Μίχου (Γραφείο Β. Βαβ. Βεργ. - Variations in Mineral Content in Vegetables, Athens University, 1964)

Πηγή: www.biothallo.gr

Είναι λοιπόν γενικά αποδεκτό (από διάφορες μελέτες και έρευνες), πως η θρεπτική αξία των βιολογικών και συμβατικών προϊόντων σε γενικές γραμμές, δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφορές. Ο καταναλωτής μπορεί δηλαδή να καλύψει ικανοποιητικά τις ανάγκες του σε θρεπτικά συστατικά καταναλώνοντας, τόσο τα προϊόντα βιολογικής γεωργίας, όσο και τα προϊόντα συμβατικής γεωργίας. Απλώς, τα θρεπτικά συστατικά που παρέχει ένα προϊόν βιολογικής γεωργίας μπορεί να προσληφθούν στο ακέραιο, χωρίς την αντίστοιχη πρόσληψη χημικών καταλοίπων και ταυτόχρονα παρουσιάζουν μειωμένη συγκέντρωση νιτρικών αλάτων, συστατικά των οποίων η αυξημένη πρόσληψη έχει συσχετιστεί με την εμφάνιση καρκίνου του στομάχου. Ένα μεγάλο ποσοστό (περίπου 70%) των νιτρικών ιόντων που προσλαμβάνει ο μέσος καταναλωτής, προέρχεται από τρόφιμα, όπως τα λαχανικά, ενώ σημαντική ποσότητα προέρχεται και από το νερό. Δεν πρέπει βέβαια να παραβλέπουμε, πως οι θερμίδες, οι πρωτεΐνες, οι υδατάνθρακες και τα άλλα θρεπτικά συστατικά, εξαρτώνται από το έδαφος, την περιοχή και το κλίμα. (Δημοσθενόπουλος, 1999).

3.10. Η ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Ο καταναλωτής, είναι το τελευταίο μέλος της όλης αλυσίδας παραγωγής και διάθεσης των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων. Σε αυτόν απευθύνονται τα προϊόντα αυτά και από αυτόν τελικά θα καταναλωθούν. Γι'αυτό, η εμπορία ενδιαφέρεται πολύ για την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών, δηλαδή για τον τρόπο που ενεργεί προκειμένου να αγοράσει κάποιο προϊόν, διότι αυτή φανερώνει τα κίνητρα που τον ωθούν στην αγορά του προϊόντος. Έτσι, με βάση αυτές τις πληροφορίες, η Εμπορία θα ασκήσει την κατάλληλη στρατηγική της, προκειμένου να επιτύχει την ασφαλή και ικανοποιητική τοποθέτηση των προϊόντων στην αγορά. (Κιτσοπανίδης & Καμενίδης, 2003).

Η αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών, λόγω της μεγάλης σημασίας της, έχει σημαντικά εξελιχθεί επιστημονικά τα τελευταία χρόνια. Σήμερα, αποτελεί σπουδαιότατο γνωστικό αντικείμενο της Εμπορίας. Ωστόσο, οι κυριότεροι παράγοντες που διαμορφώνουν την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών, μπορούν να ταξινομηθούν στις εξής τρεις μεγάλες κατηγορίες :

- 1) τους οικονομικούς παράγοντες,
- 2) τους ψυχολογικούς παράγοντες,
- 3) τους κοινωνιολογικούς παράγοντες.

Α) Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική συμπεριφορά των καταναλωτών είναι οι εξής :

1. Το εισόδημα των καταναλωτών

Εδώ μας ενδιαφέρει, τόσο το τρέχον, όσο και το μελλοντικό εισόδημα των καταναλωτών. Είναι εύλογο να περιμένει κανείς, πως όσο υψηλότερο είναι το τρέχον

εισόδημα του καταναλωτή, τόσο μεγαλύτερες ποσότητες ενός προϊόντος ζητά σε σύγκριση με ένα μικροεισοδηματία καταναλωτή.

Επίσης, όταν μια οικογένεια περιμένει πως το εισόδημά της θα αυξηθεί στο άμεσο ή μακρινό μέλλον, τότε αναμένεται η οικογένεια αυτή να δαπανά και συνεπώς να ζητά σχετικά πιο πολλά γεωργικά προϊόντα, που είναι στο μέγιστο ποσοστό τους αγαθά άμεσης ανάγκης, αφού χρειάζονται για τη διατροφή του ανθρώπου. Σε μια τέτοια περίπτωση, η οικογένεια δεν έχει επιτακτική ανάγκη να κάνει αποταμίευση για να καλύψει τυχόν μελλοντικές και προγραμματισμένες ή απρόβλεπτες δαπάνες.

2. Η τιμή του προϊόντος

Η τιμή του προϊόντος επηρεάζει αντιστρόφως ανάλογα την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών. Πράγματι, όταν η τιμή ενός προϊόντος πέφτει, τότε η ζητούμενη ποσότητά του αυξάνεται, ακολουθώντας το νόμο της ζήτησης. Το αντίστροφο συμβαίνει, όταν η τιμή του προϊόντος ανεβαίνει.

3. Οι τιμές των ανταγωνιστικών προϊόντων

Η τιμή ενός προϊόντος επηρεάζει ανάλογα την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών για ένα ανταγωνιστικό προϊόν του. Πράγματι, η ζήτηση ενός προϊόντος Α (π.χ. χυμός ροδάκινου) θα ελαττωθεί, αν η τιμή ενός ανταγωνιστικού του προϊόντος Β (π.χ. χυμός βερύκοκκου) μειωθεί. Αυτό συμβαίνει, γιατί με την πτώση της τιμής του προϊόντος Β οι καταναλωτές αγοράζουν πιο μεγάλη ποσότητα από το Β και συνεπώς μικρότερη ποσότητα από το Α. Αυτό πετυχαίνεται χάρη στο γεγονός ότι τα δύο προϊόντα Α και Β είναι υποκατάστατα, δηλαδή ικανοποιούν λίγο ή πολύ τις ίδιες ανάγκες και έτσι ο καταναλωτής μπορεί εύκολα να υποκαθιστά το ένα προϊόν με το άλλο, καθώς οι τιμές τους αλλάζουν.

4. Οι τιμές των συμπληρωματικών προϊόντων

Η τιμή ενός προϊόντος επηρεάζει αντιστρόφως ανάλογα την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών για συμπληρωματικά προς αυτό προϊόντα. Έτσι, όταν η τιμή ενός προϊόντος, (π.χ. καφές), ανέβει τότε η ζήτησή του συμπληρωματικού του προϊόντος (π.χ. ζάχαρη) θα μειωθεί. Αυτό γίνεται, γιατί η αύξηση της τιμής του καφέ προκαλεί πτώση στη ζήτησή του, με συνέπεια να συμπαρασύρει σε πτώση και τη ζήτηση της ζάχαρης που χρησιμοποιείται μαζί με τον καφέ.

5. Η αποταμίευση και η επένδυση

Είναι γνωστό πως οι δαπάνες κατανάλωσης μιας οικογένειας ισούται με το εισόδημά της μείον τα χρήματα που κατακρατεί για αποταμίευση και επένδυση. Έτσι, όσο λιγότερη αποταμίευση ή επένδυση κάνει, τόσο μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος απομένει για κατανάλωση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ζητούνται περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες. Έτσι εξηγείται το γεγονός, γιατί καταναλωτές με αβέβαια εισοδήματα δαπανούν λιγότερα χρήματα για κατανάλωση τροφίμων, αφού επιδιώκουν να αποταμιεύσουν πιο πολλά χρήματα για να τα χρησιμοποιήσουν, όταν τυχόν μείνουν χωρίς εργασία και εισόδημα.

6. Το ύψος των σταθερών δαπανών μιας οικογένειας

Όσο μεγαλύτερο είναι το ύψος των σταθερών δαπανών (ενοίκιο, αυτοκίνητο, φως, νερό, τηλέφωνο κ.ά.) μιας οικογένειας, τόσο μικρότερη αναμένεται να είναι η ζήτηση τροφίμων από την οικογένεια αυτή, γιατί τόσο μικρότερο είναι το διαθέσιμο εισόδημά της για την κατανάλωση τροφίμων.

7. Οι ευκολίες πληρωμής

Όσο περισσότερες ευκολίες πληρωμής παρέχονται στους καταναλωτές για την αγορά διαρκών αγαθών (ψυγεία, τηλεοράσεις, αυτοκίνητα κλπ.), τόσο μεγαλύτερες αναμένονται να είναι οι δαπάνες τους για τρόφιμα, διότι τόσο μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους θα μείνει στα χέρια τους για την κατανάλωση τροφίμων. (Κιτσοπανίδης & Καμενίδης, 2003).

Β) Η ψυχολογία των καταναλωτών ερμηνεύει την αγοραστική συμπεριφορά τους με βάση τα κίνητρα. Το **κίνητρο** δεν είναι ιδιότητα του προϊόντος, των πωλητών ή άλλων παραγόντων, αλλά ιδιότητα των ίδιων των καταναλωτών, στον ψυχικό και πνευματικό κόσμο στον οποίο βρίσκονται. Το κίνητρο είναι μια κατάσταση που ωθεί τα άτομα στην εκπλήρωση των σκοπών τους.

Η βασικότερη πηγή των κινήτρων αγοραστικής συμπεριφοράς των καταναλωτών είναι οι **ανάγκες** του, οι οποίες μπορεί να είναι βιολογικές ή ψυχοπνευματικές.

Οι **βιολογικές ανάγκες** των καταναλωτών προκαλούνται από την φυσιολογική έλλειψη ενός αγαθού στον άνθρωπο, η απόκτηση του οποίου είναι απαραίτητη για τη διαβίωσή του. Για παράδειγμα, αγοράζουμε τρόφιμα για να ικανοποιήσουμε τις βιολογικές ανάγκες μας.

Οι **ψυχοπνευματικές ανάγκες** των καταναλωτών προκαλούνται εξαιτίας της επαφής τους με το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον τους.

Η αγορά συσκευασμένων προϊόντων αποβλέπει πολλές φορές στην ικανοποίηση ψυχικών αναγκών μας. Στο ίδιο αποβλέπει και η αγορά προϊόντων μιας φημισμένης εταιρίας ή μάρκας.

Σύμφωνα με την ψυχολογία, όλοι οι καταναλωτές δεν ενεργούν με τον ίδιο τρόπο στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους αλλά διαφορετικά, πράγμα που εξαρτάται βασικά από:

- 1) τη φύση των αναγκών τους
- 2) την εμπειρία και
- 3) τις γνώσεις τους .

Οι σπουδαιότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών από ψυχολογικής πλευράς είναι μεταξύ άλλων οι εξής :

1) Η διαφήμιση

Η διαφήμιση των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων επιδρά στην αύξηση της ζήτησής τους, διότι από τη μια μεριά πληροφορεί τους καταναλωτές για τις ιδιότητές τους και από την άλλη μεριά προσπαθεί να τους επηρεάσει ψυχολογικά, ώστε να τα αγοράσει.

2) Η τυποποίηση

Η ποιοτική διαφοροποίηση των γεωργικών προϊόντων (τυποποίηση) συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση της ζήτησής τους, διότι ικανοποιεί καλύτερα τις προτιμήσεις των καταναλωτών και οι διαφοροποιημένες τιμές των διαφόρων ποιοτήτων προσαρμόζονται καλύτερα στα εισοδήματά τους.

3) Η συσκευασία

Μια επιτυχημένη συσκευασία (π.χ. ελκυστικό υλικό και κατάλληλο μέγεθος συσκευασίας) συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση της κατανάλωσης των συσκευασμένων προϊόντων, διότι ικανοποιεί καλύτερα τον ψυχικό κόσμο των καταναλωτών.

4) Το εμπορικό σήμα της επιχείρησης

Ένα όμορφο εμπορικό σήμα (ωραία εικόνα, ωραίο χρώμα κλπ.) μιας επιχείρησης, που εντυπωσιάζει τους καταναλωτές και τους ικανοποιεί ψυχικά, μπορεί να τους επηρεάσει να αγοράσουν το προϊόν της και όχι ομοειδές προϊόν άλλης επιχείρησης, που δεν έχει τόσο ωραίο εμπορικό σήμα.

5) Οι προτιμήσεις των καταναλωτών

Μια αλλαγή στις προτιμήσεις των καταναλωτών έναντι διαφόρων γεωργικών προϊόντων, προκαλεί αύξηση ή ελάττωση της ζήτησής τους. Έτσι, π.χ. τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε μια σημαντική αλλαγή στις προτιμήσεις των Ελλήνων καταναλωτών προς όφελος του χοιρινού κρέατος και ανάλογη αύξηση της κατανάλωσής του.

Οι διαφορετικές προτιμήσεις των καταναλωτών προς τα διάφορα προϊόντα είναι κυρίως αποτέλεσμα της πείρας τους, των γνώσεών τους, του περιβάλλοντός τους κλπ..

(Κιτσοπανίδης & Καμενίδης, 2003).

Γ) Οι βασικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών από κοινωνιολογική άποψη είναι οι εξής:

1) Το επάγγελμα και το είδος εργασίας

Η φύση της εργασίας των καταναλωτών παίζει σημαντικό ρόλο στο είδος των προϊόντων που θα ζητήσουν περισσότερο. Έτσι, π.χ. οι άνθρωποι που κάνουν χειρωνακτική εργασία εμφανίζουν μεγαλύτερη κατανάλωση των τροφίμων εκείνων που παράγουν σχετικά μεγάλη ενέργεια, όπως π.χ. είναι το κρέας. Αντίθετα, όσοι ασχολούνται σε πνευματικές εργασίες (υπάλληλοι κ.ά.) παρουσιάζουν πιο μεγάλη κατανάλωση προϊόντων που παράγουν σχετικά μικρή ενέργεια, όπως π.χ. είναι τα λαχανικά, νωπά ή μεταποιημένα.

2) Το μορφωτικό επίπεδο των καταναλωτών

Όσο πιο μορφωμένος είναι ένας καταναλωτής, τόσο πιο πολύ ζητά τρόφιμα που έχουν μεγαλύτερη διατροφολογική αξία. Στη μόρφωση πολλές φορές οφείλονται οι εμφανιζόμενες αλλαγές στις προτιμήσεις των καταναλωτών. Επίσης, η μόρφωση συντελεί στη ζήτηση ανώτερης ποιότητας και καλύτερης συσκευασίας προϊόντων.

3) Η ηλικία και το φύλο των καταναλωτών

Η ηλικία και το φύλο των καταναλωτών παίζει επίσης σπουδαίο ρόλο στο είδος και στην ποιότητα των προϊόντων που θα καταναλώσουν. Αυτό συμβαίνει, γιατί οι νέοι έχουν ανάγκη διατροφολογίου ανάπτυξης, ενώ οι ηλικιωμένοι διατροφολογίου συντήρησης. Έτσι, τα παιδιά διατρέφονται πιο πολύ με γάλα, τυρί κλπ., ενώ οι γέροι πιο πολύ με φρούτα και λαχανικά. Επίσης, οι γυναίκες, που προσέχουν το διατροφολογίο τους συνήθως περισσότερο από τους άνδρες, καταναλώνουν προϊόντα με λιγότερες θερμίδες, όπως π.χ. είναι το αποβουτυρωμένο γάλα.

(Κιτσοπανίδης & Καμενίδης, 2003).

3.11. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Η μέχρι τώρα εικόνα του κλάδου στην χώρα μας δείχνει ότι αναφερόμαστε σε ένα σχετικά μικρό κλάδο, αναφορικά με τον αριθμό και το μέγεθος των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σ' αυτόν, με χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης και διασπορά μεριδίων. (ICAP, 2007). Η κατανομή των επιχειρηματιών σε κατηγορίες φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 8. Επιχειρηματίες στην βιολογική γεωργία το 2006.

Εγγεγραμμένοι Επιχειρηματίες		Τέλος 2005	Νέες εγγραφές το 2006	Διαγραφές το 2006	Τέλος 2006
Σύνολο εγγεγραμμένων επιχειρηματιών		16399	10689	2422	24666
A	Παραγωγοί	15412	10390	2184	23618
B	Μεταποιητές	721	224	187	758
Γ	Εισαγωγείς	3	0	0	3
AB	Παραγωγοί / Μεταποιητές	256	74	49	281
AΓ	Παραγωγοί / Εισαγωγείς	1	0	0	1
BΓ	Μεταποιητές / Εισαγωγείς	6	1	2	5
ΑΒΓ	Παραγωγοί / Μεταποιητές / Εισαγωγείς	0	0	0	0

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων

Ο κλάδος αποτελείται από επιχειρήσεις (παραγωγικές, μεταποιητικές, εισαγωγικές) μικρού μεγέθους και οικογενειακού χαρακτήρα. Η νομική μορφή των περισσότερων είναι κυρίως προσωπικές επιχειρήσεις και ετερόρρυθμες ή ομόρρυθμες εταιρείες.

Παρά την σχετικά εύκολη είσοδο των επιχειρήσεων στον τομέα της βιοκαλλιέργειας, ο τομέας της μεταποίησης βιολογικών προϊόντων είναι εντάσεως κεφαλαίου, λόγω των αναγκαίων επενδύσεων σε εγκαταστάσεις και δίκτυα πωλήσεων. Το γεγονός αυτό περιορίζει τις δυνατότητες σημαντικών στρατηγικών κινήσεων των μικρών επιχειρήσεων. (ICAP, 2007).

Επίσης, σύμφωνα με στοιχεία, που προέρχονται από τους Οργανισμούς ελέγχου και πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων, ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων του κλάδου (παραγωγοί, μεταποιητές και εισαγωγείς) ανήλθε το 2005 σε 15.556 έναντι 9.985 το 2004.

Αντιθέτως, η συνολική αξία της εγχώριας αγοράς βιολογικών τροφίμων (σε τιμές λιανικής) παρουσίασε αύξηση της τάξης του 30% το 2006, σε σχέση με το 2005.

Όσον αφορά στα τρία από τα κυριότερα βιολογικά προϊόντα, η εγχώρια κατανάλωση τυποποιημένου βιολογικού ελαιόλαδου παρουσίασε αύξηση της τάξης του 22% την περίοδο 2005 - 2006, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής (περίπου 70% το 2006) έχει ως προορισμό χώρες του εξωτερικού. Η αγορά κρασιού από βιολογικά σταφύλια σημείωσε άνοδο της τάξης του 4% το 2006, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής του συγκεκριμένου προϊόντος (περίπου 80% το 2006) απευθύνεται στην εγχώρια αγορά .

Τέλος, η κατανάλωση βιολογικών εσπεριδοειδών παρουσιάζεται μειωμένη περίπου κατά 23% το 2006, με το ποσοστό των εξαγωγών να ξεπερνά το 65%. Τα ειδικά (ή εξειδικευμένα) καταστήματα βιολογικών προϊόντων κάλυψαν συνολικά περίπου το 50% των εγχώριων λιανικών πωλήσεων σε βιολογικά προϊόντα το 2006, ενώ το ποσοστό που κατέλαβαν τα σούπερ μάρκετ εκτιμάται στο 45%. Το υπόλοιπο 5% καλύφθηκε από τις λαϊκές αγορές και τα υπόλοιπα καταστήματα.
(www.inout.gr).

4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Παρά τα σημαντικά βήματα ανάπτυξης των βιοκαλλιεργειών, η βιολογική παραγωγή αντιμετωπίζει σειρά από σοβαρά προβλήματα όπως: υψηλό κόστος παραγωγής και υψηλές τιμές στον καταναλωτή (40-50% πάνω από τα συμβατικά προϊόντα), δυσκολίες προμήθειας βιολογικών εφοδίων, εκπαίδευσης και συνεχής ενημέρωσης των καλλιεργητών, χρηματοδοτική στήριξη, διακίνηση και εμπορία των προϊόντων, έλλειψη έρευνας ιδιαίτερα εφαρμοσμένη, δυσκολίες εξασφάλισης βιολογικών σπόρων, προβλήματα τυποποίησης, προβολής, μεταποίησης, διακίνησης, δίκτυα πωλήσεων, κ.ά..

Σοβαρές είναι επίσης, οι αδυναμίες των κρατικών φορέων (λόγω έλλειψης προσωπικού), να διεξάγουν όλους τους ελέγχους που να διασφαλίζουν την πιστοποίηση των προϊόντων, ενώ στον τομέα της Βιολογικής κτηνοτροφίας, υπάρχουν μεγάλες δυσκολίες ανεύρεσης πιστοποιημένων σφαγείων, προβλήματα σήμανσης, έλλειψη δικτύου διανομής, κ.ά., με αποτέλεσμα πολλοί παραγωγοί να πουλούν τα προϊόντα τους ως συμβατικά .

Επίσης, κρίσιμο ζήτημα παραμένει η λειτουργία των τοπικών λαϊκών αγορών, όπου δεν διασφαλίζονται συνθήκες αποκλειστικής διάθεσης από παραγωγούς και αποφυγή νοθείας με συμβατικά .

Τέλος, ένας νέος κίνδυνος που απειλεί την βιολογική παραγωγή (γεωργία) με κατάρρευση, είναι το άνοιγμα της αγοράς (μετά από απόφαση της ΕΕ) στην καλλιέργεια και εμπορία «μεταλλαγμένων». Ο κίνδυνος επιμόλυνσης από τη «συνύπαρξη» μεταλλαγμένων και μη μεταλλαγμένων καλλιεργειών (συμβατικών και παραδοσιακών), λειτουργεί ως «ωρολογιακή βόμβα» στα θεμέλια της βιολογικής, παραδοσιακής και συμβατικής γεωργίας και κτηνοτροφίας .

(Τόλιος, 2008 & www.hellastat.gr).

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η εντεινόμενη βιομηχανοποίηση της παγκόσμιας αγοράς τροφίμων σε συνδυασμό με τα διατροφικά «σκάνδαλα» των τελευταίων χρόνων, είχαν σαν αποτέλεσμα τη στροφή μερίδας των καταναλωτών από το βιομηχανοποιημένο σε ένα πιο φυσικό τρόπο διατροφής, τα βιολογικά προϊόντα .

Επομένως, για τη στήριξη των βιοκαλλιεργητών πρέπει να ληφθούν τα εξής μέτρα :

- Αύξηση κονδυλίων ενίσχυσης της Βιολογικής Παραγωγής, με ανακατανομή κονδυλίων της ΚΑΠ και αύξηση της απασχόλησης .
- Ευνοϊκή χρηματοδότηση (επιδότηση επιτοκίου) από Α.Τ.Ε..
- Αναμόρφωση θεσμικού πλαισίου, με στόχο τη στήριξη του παραγόμενου προϊόντος και επιστημονική στήριξη των παραγωγών.
- Δημιουργία ομάδων παραγωγών και νέων συνεταιρισμών, καθώς και ταχύρρυθμο πρόγραμμα εκπαίδευσης και ενημέρωσης .
- Δημιουργία ολοκληρωμένων εκμεταλλεύσεων (από την παραγωγή ως την διάθεση) .
- Δημιουργία υποδομών ποιοτικού ελέγχου, ιχνηλασιμότητας και σήμανσης . Δηλαδή, έλεγχος σε όλο το φάσμα της τροφικής αλυσίδας .
- Απαγόρευση της χρήσης μεταλλαγμένων προϊόντων και ζωοτροφών . Άμεση εφαρμογή του Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης για τη Βιοασφάλεια .
- Μηδενική ανοχή στη χρήση συμβατικών και μεταλλαγμένων ζωοτροφών στους πυρόπληκτους κτηνοτρόφους . Να δοθούν έκτακτες ενισχύσεις ανασυγκρότησης των εκμεταλλεύσεών τους .
- Προώθηση βιολογικών προϊόντων, σε «καντίνες» σχολείων, νοσοκομείων, στρατού, κ.ά..
- Ανάπτυξη της αγοράς βιολογικών τροφίμων μέσω της ευαισθητοποίησης των καταναλωτών, την παροχή περισσότερων πληροφοριών και την καλύτερη προβολή σε καταναλωτές και επιχειρήσεις .

(Τόλιος, 2008 & www.apogeumatini.gr)

4.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα διατροφικά «σκάνδαλα», όπως αυτά των «τρελών αγελάδων» ή των «διοξινών» που είχαν ξεσπάσει τα τελευταία χρόνια σε όλο τον κόσμο, αλλά και οι συχνές ανακοινώσεις του ΕΦΕΤ περί «επικίνδυνων» τροφίμων στη χώρα μας, είχαν σαν αποτέλεσμα, να στραφούν πολλοί Έλληνες προς την αγορά των βιολογικών προϊόντων.

Τα βιολογικά προϊόντα εκτός ότι κατακτούν τα τελευταία χρόνια έδαφος σε όλο τον κόσμο, ωστόσο κερδίζουν την προτίμηση κάθε καταναλωτή που επιθυμεί την υγιεινή διατροφή και την προστασία του περιβάλλοντος . Κι όμως, η αγορά τους έχει γίνει τάση τελευταία, καθώς πέρα από τα αναρίθμητα οφέλη για την υγεία μας και ακόμα περισσότερο για την υγεία των παιδιών μας, είναι καλύτερα σε γεύση, έχουν πλουσιότερο άρωμα από τα συμβατικά και μας θυμίζουν τα παιδικά μας χρόνια, όταν οι παππούδες μας πρόσφεραν φρούτα από τον κήπο τους .Ωστόσο, η αξιοπιστία τους κρίνεται από την «πιστοποίησή» τους που είναι το πρώτο πράγμα που πρέπει να ελέγχει ο καταναλωτής .

Σημαντικό ρόλο έχουν οι βιοκαλλιεργητές κατά τη διαδικασία παραγωγής των βιολογικών προϊόντων. Σύμφωνα με έρευνες, οι γεωργοί που επέλεξαν να ασχοληθούν με τη βιοκαλλιέργεια αγαπούν πολύ τη δουλειά τους και ομολογούν ότι μάλλον ξέφυγαν από ένα Γολγοθά με το να εγκαταλείψουν τη συμβατική καλλιέργεια και να στραφούν στη βιολογική. Όλα γίνονται τακτικά, μεθοδικά και με φροντίδα. Αλλά, ο βιολογικός καλλιεργητής έχει ανάγκη από την προσοχή του κράτους, ώστε να απολαμβάνει μεγαλύτερη στήριξη και σιγουριά και να έχει τη δυνατότητα να δοκιμάσει εφαρμοσμένες τεχνολογικές λύσεις που θα διασφαλίζουν τις καλλιέργειές του ακόμα περισσότερο, ώστε ενδεχομένως να πάρει μία καλύτερη θέση γιατί όχι, και στο εξωτερικό, αλλά το κυριότερο, μέσα από την ανάπτυξη του κλάδου, να διασφαλιστούν φθηνότερες τιμές και για τον καταναλωτή, που ολοένα και περισσότερο στρέφεται στα βιολογικά προϊόντα .

Επομένως, οι άνθρωποι αυτοί θέλουν να προσφέρουν το καλύτερο δυνατό προϊόν, γιατί για αυτούς η βιοκαλλιέργεια αποτελεί ιεροτελεστία και μάλιστα πολύ σημαντική. Οραματίζονται πως θα φτάσει μια μέρα που καταρτισμένοι γεωπόνοι θα αντιστοιχούν αναλογικά στους βιοκαλλιεργητές κάθε νομού και θα τους παρέχουν την κατάλληλη τεχνογνωσία .

Όσον αφορά στα επιμέρους βιολογικά προϊόντα που παράγονται στην χώρα μας, είναι το βιολογικό λάδι και το βιολογικό κρασί, τα οποία εξάγονται σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 60% - 80%. Αντιθέτως, δυσκολίες παρατηρούνται στο βιολογικό κρέας, καθώς οι κτηνοτρόφοι αναγκάζονται σε ορισμένες περιπτώσεις να το πωλούν ως συμβατικό, λόγω έλλειψης πιστοποιημένου βιολογικά σφαγείου και δικτύου διανομής .

Παρ'όλα αυτά, πολλοί Μεσσήνιοι γεωργοί καλλιεργούν με τη μέθοδο της συμβατικής γεωργίας και δεν χρησιμοποιούν τη μέθοδο της βιολογικής γεωργίας, γιατί όπως ισχυρίζονται τα βιολογικά προϊόντα έχουν υψηλό κόστος παραγωγής, με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται οι καταναλωτές (αύξηση τιμής πώλησης), έχουν δυσκολίες στην χαμηλή τους διαθεσιμότητα και στην εύρεσής τους στην αγορά, καθώς και στην αδυναμία των κρατικών φορέων.

Επίσης, η ενημέρωση των βιολογικών προϊόντων γίνεται μέσα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και από τους ίδιους τους καταναλωτές και λιγότερο από γεωπόνους και βιβλία .

Τέλος, σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης που εκπόνησε η ICAP, παράγοντες της αγοράς εκτιμούν ότι οι προοπτικές εξέλιξης του κλάδου των αγροτικών βιολογικών προϊόντων και τροφίμων που υπάρχουν στη χώρα μας είναι ευνοϊκές, εφόσον δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση των καταναλωτών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σταδιακή ευαισθητοποίηση μιας σχετικά μικρής, αλλά αυξανόμενης, μερίδας καταναλωτών πάνω σε θέματα διατροφής ,οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης για βιολογικά προϊόντα .Ωστόσο, μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη της αγοράς θα έχει η περαιτέρω διείσδυση των βιολογικών προϊόντων στα σούπερ μάρκετ .

4.2. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η βιολογική γεωργία και οι προοπτικές ανάπτυξης της αγοράς βιολογικών προϊόντων είναι θετικές στο Νομό Μεσσηνίας.

Αυτό κυρίως προκύπτει από τους βιοκαλλιεργητές που είχαν ενταχθεί στον Κανονισμό 1257/99, όπου είχαμε αυξημένο αριθμό, και συγκεκριμένα τα έτη 2005 και 2006, καθώς και οι κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες ευνοούν σημαντικά την ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής.

Αντίθετα όμως, για να αναπτυχθεί περισσότερο η αγορά των βιολογικών προϊόντων, θα πρέπει να εξαλειφθούν κάποια δομικά κυρίως προβλήματα, όπως στη διανομή τους, στην αδειοδότηση των παραγωγών, στους ελέγχους παραγωγών και των μεταποιητών, στο κόστος της πιστοποίησης και σε άλλα σημαντικά προβλήματα, τα οποία έχουν αναφερθεί στη μελέτη μου.

Ωστόσο, παρά τις δυσκολίες, οι παραγωγοί είναι αισιόδοξοι. Δεν εγκαταλείπουν την προσεγμένη καλλιέργεια. Χαίρονται για τη μετάβαση από τη συμβατική και είναι οι πρώτοι που πρέπει να συνεχίζουν να παράγουν τρόφιμα υψηλής θρεπτικής αξίας, για την υγεία των καταναλωτών και για την διατήρηση της προστασίας του περιβάλλοντος.

Παρ'όλα αυτά, στο Νομό Μεσσηνίας μόνο το ελαιόλαδο αποτελεί το πιο δημοφιλές βιολογικό προϊόν στην διεθνή αγορά και έχει ακριβότερη τιμή. Όμως, οι υψηλές τιμές πώλησης των προϊόντων, πρέπει να ελεγχθούν από τα αρμόδια Υπουργεία, τα οποία πρέπει να έχουν επανδρώσει το δημόσιο τομέα με γεωπόνους, που θα αξιοποιούν τις γνώσεις τους, ώστε να ενδυναμωθεί και η αγροτική παραγωγή και να προκύψει πιο αποτελεσματική αγροτική πολιτική.

Το πιο σημαντικό για την ανάπτυξη της αγοράς των βιολογικών προϊόντων είναι ότι το κράτος σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς κάθε νομού, πρέπει να θεσπίσει μέτρα που να αφορούν την Εφαρμογή Κανονισμού Λειτουργίας αγορών παραγωγών βιολογικών προϊόντων σε όλη τη χώρα. Σήμερα, στο Νομό Μεσσηνίας υπάρχει 1 παραγωγός που πουλά βιολογικά προϊόντα. Επομένως, αυτό δείχνει ότι πρέπει να οργανωθούν περισσότερο οι βιολογικές λαϊκές αγορές.

Τελικά, είναι η αγορά, οι προτιμήσεις ή αλλιώς οι επιθυμίες των καταναλωτών που θα δώσουν στην πολιτεία το κίνητρο για τις αλλαγές στην αγροτική παραγωγή. Η Μεσσηνία έχει την ευκαιρία να είναι πρωτοπόρα στη νέα διεθνή πραγματικότητα που τώρα αναπτύσσεται.

Αξίζει να αναφέρω την εξής επισήμανση: « Ότι έχουμε στη μεσογειακή μας χώρα είναι ο ήλιος, η θάλασσα, ο τουρισμός, η παιδεία και η γεωργία. Αυτά και πρέπει να αξιοποιήσουμε, γιατί μπορούμε! »

4.3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Πολυράκης, Γ.Θ.. Περιβαλλοντική Γεωργία. Εκδόσεις Ψυχάλου. Αθήνα, 2003.
- 2) Ταμπούκου, Α.(1995). Η βιολογική γεωργία εδραιώνεται και στην Ελλάδα. Αφιέρωμα βιολογική γεωργία, 1997. Εκδόσεις Γεωργική Τεχνολογία. Τεύχος 11.Σελ: 168-169.
- 3) Σιδηράς, Ν. Βιολογική γεωργία, φυτική παραγωγή. Εκδόσεις ΔΗΩ, Αθήνα, 2005.
- 4) Τζουμάκας, Κ. Σημειώσεις βιολογικής γεωργίας. Εκδόσεις ΤΕΙ Καλαμάτας. Καλαμάτα, 2008.
- 5) Παπανικολάου, Α. Σημειώσεις βιολογικής γεωργίας. Εκδόσεις ΤΕΙ Καλαμάτας. Καλαμάτα, 2007.
- 6) Ηλιόπουλος, Α. Σημειώσεις βιολογικής γεωργίας. Εκδόσεις ΤΕΙ Καλαμάτας. Καλαμάτα, 2006.
- 7) Καβαλλάρης, Π. Η αγορά των βιολογικών προϊόντων. Πρακτικά Δημερίδας «Βιολογική Γεωργία », ΤΕΙ Καλαμάτας . Καλαμάτα, 1998. Σελ: 113-125.
- 8) Κιτσοπανίδης, Γ.Ι. & Καμενίδης,Χ.Θ.. Αγροτική Οικονομική. Γ΄ Έκδοση, Εκδόσεις Ζήτη. Θεσσαλονίκη, 2003.
- 9) Καμενίδης, Χ.Θ.. Αγροτικό μάρκετινγκ. Εκδόσεις Γραφικές Τέχνες – Art oftext. Θεσσαλονίκη, 2004.
- 10) Δημοσθενόπουλος, Χ. (1999). **Βιολογικά Τρόφιμα:** Τί είναι και κατά πόσο είναι απαραίτητα στη διατροφή μας.(Πηγή από ιστοσελίδα:www.biofood.gr). Κλινικός Διαιτολόγος – Βιολόγος .
- 11) Τόλιος, Γ. Η Βιολογική παραγωγή έχει μέλλον αλλά χρειάζεται συγκροτημένη πολιτική ανάπτυξή της. «Δρόμου των Αγροτών»,Τεύχος 14,Ιανουάριος - Φεβρουάριος, 2008.
- 12) Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2007, Διαφορές στις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά των παραγόμενων προϊόντων. (Πηγή από ιστοσελίδα: Greek Organic Agriculture Portal).
- 13) Νομαρχία Μεσσηνίας, Σημειώσεις για Βιοκαλλιεργητές ενταγμένοι στον Καν. 1257/99 & η Βιολογική γεωργία στο Νομό Μεσσηνίας το 2006.
- 14) Τάσης, Ι. Βασικές αρχές της βιολογικής γεωργίας . Σημειώσεις από Νομαρχία Μεσσηνίας. Καλαμάτα, 1996.
- 15) ICAP A.E.,2007, Βιολογικές Καλλιέργειες & Βιολογικά Προϊόντα. (Πηγή από ιστοσελίδα: www.icap.eu).
- 16) Αποστόλου, Μ. Αφιέρωμα Βιολογική Γεωργία. «Χρήμα: Μηνιαίο Επενδυτικό & Οικονομικό Περιοδικό», Τεύχος 323, Ιούλιος – Αύγουστος, 2006.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

www.agrotypos.gr

www.biothallo.gr

www.biofarm.gr

www.bioagros.gr

www.kathimerini.gr

www.tovima.gr

www.apogeumatini.gr

www.in.gr

www.inout.gr

www.messinia.gr

www.dionet.gr (Δικτυακή πύλη του Οργανισμού Ελέγχου & Πιστοποίησης Βιολογικών προϊόντων)

www.minagric.gr (Ιστοσελίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας)

www.hellastat.gr

<http://ec.europa.eu/agriculture/organic/index-el.htm>.